

**Bryssel den 16 juni 2025
(OR. en)**

**10300/25
ADD 2**

**Interinstitutionellt ärende:
2025/0162(NLE)**

**AELE 53
CH 19
MI 400**

FÖLJENOT

från:	Europeiska kommissionens generalsekreterare, undertecknat av Martine DEPREZ, direktör
inkom den:	13 juni 2025
till:	Thérèse BLANCHET, generalsekreterare för Europeiska unionens råd
Komm. dok. nr:	COM(2025) 309 – Annex 2
Ärende:	BILAGA till Förslag till rådets beslut om ingående av ett brett avtalspaket som syftar till att konsolidera, fördjupa och utvidga de bilaterala förbindelserna med Schweiziska edsförbundet

För delegationerna bifogas dokument – COM(2025) 309 – Annex 2.

Bilaga: COM(2025) 309 – Annex 2

EUROPEISKA
KOMMISSIONEN

Bryssel den 13.6.2025
COM(2025) 309 final

ANNEX 2

BILAGA

till

Förslag till rådets beslut

om ingående av ett brett avtalspaket som syftar till att konsolidera, fördjupa och utvidga de bilaterala förbindelserna med Schweiziska edsförbundet

ÄNDRINGSPROTOKOLL
TILL AVTALET MELLAN EUROPEISKA GEMENSKAPEN
OCH SCHWEIZISKA EDSFÖRBUNDET
OM LUFTFART.

EUROPEISKA UNIONEN, nedan kallad *unionen*,

och

SCHWEIZISKA EDSFÖRBUNDET, nedan kallat *Schweiz*,

nedan kallade *de avtalsslutande parterna*,

MED BEAKTANDE AV avtalet mellan Europeiska gemenskapen och Schweiziska edsförbundet om luftfart, utfärdat i Luxemburg den 21 juni 1999, som trädde i kraft den 1 juni 2002 (*avtalet*),

SOM ERKÄNNER den civila luftfartens avgörande betydelse för att skapa konnektivitet för passagerare, gods och flygpost,

SOM BEAKTAR att ett brett bilateralt paket, inbegripet det institutionella protokollet till detta avtal, har överenskommit mellan de avtalsslutande parterna för att stabilisera och utveckla ömsesidiga relationer på de områden som rör den inre marknad där Schweiz deltar,

SOM UPPREPAR de avtalsslutande parternas gemensamma åtagande om att verka för en trygg, säker, konkurrenskraftig, hållbar och innovativ civil luftfart inom ramen för det breda bilaterala paketet mellan de avtalsslutande parterna.

HÄRIGENOM ÖVERENSKOMS FÖLJANDE.

ARTIKEL 1

Ändringar av avtalet

1. Avtalet ska ändras på följande sätt:

a) I artikel 2 ska orden ”enligt vad som anges i bilagan till detta avtal” utgå.

b) I artikel 15 ska punkt 3 ersättas med följande:

”3. Trafikrättigheter för trafik mellan punkter inom Schweiz och mellan punkter inom unionens medlemsstater ska beviljas med början från första tidtabellssäsongen efter ikraftträdandet av ändringsprotokollet till avtalet mellan Europeiska gemenskapen och Schweiziska edsförbundet om luftfart.”

c) I artikel 18 ska punkt 3 ersättas med följande:

”3. Varje åtgärd för genomförandet enligt denna artikel ska vidtas i enlighet med artikel 19.”

d) Artikel 21 ska ersättas med följande:

”ARTIKEL 21

1. Härmed inrättas en gemensam kommitté.

Gemensamma kommittén ska bestå av företrädare för de avtalsslutande parterna.

2. Ordförandeskapet i gemensamma kommittén ska innehas gemensamt av en företrädare för unionen och en företrädare för Schweiz.

3. Gemensamma kommittén ska

- a) se till att detta avtal fungerar väl samt förvaltas och tillämpas på ett ändamålsenligt sätt,
- b) tillhandahålla ett forum för ömsesidigt samråd och kontinuerligt informationsutbyte mellan de avtalsslutande parterna, särskilt i syfte att finna en lösning på eventuella svårigheter att tolka eller tillämpa avtalet eller en unionsrättsakt till vilken det hänvisas i avtalet i enlighet med artikel 10 i det institutionella protokollet till detta avtal,
- c) utfärda rekommendationer till de avtalsslutande parterna i frågor som rör detta avtal,
- d) anta beslut när så föreskrivs i detta avtal, och
- e) utöva alla andra befogenheter som den tilldelas genom detta avtal.

4. I händelse av en ändring av artiklarna 1–6, 10–15, 17 eller 18 i protokollet (nr 7) om Europeiska unionens immunitet och privilegier, fogat till fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (nedan kallat *protokoll nr 7*), ska gemensamma kommittén ändra bilaga A till bilagan i enlighet med detta.

5. Gemensamma kommittén ska fatta beslut enhälligt.

Besluten ska vara bindande för de avtalsslutande parterna, som ska vidta alla nödvändiga åtgärder för att genomföra dem.

6. Gemensamma kommittén ska sammanträda minst en gång om året, alternativt i Bryssel och Bern, om inte medordförandena beslutar något annat. Den ska också sammanträda på begäran av endera av de avtalsslutande parterna. Medordförandena får komma överens om att ett sammanträde i gemensamma kommittén ska hållas via videokonferens eller telekonferens.

7. Gemensamma kommittén ska anta sin arbetsordning och vid behov uppdatera den.

8. Gemensamma kommittén får fatta beslut om inrättande av en arbetsgrupp eller expertgrupp som kan bistå kommittén vid utövandet av dess uppdrag.”

- e) Följande artikel ska införas:

”ARTIKEL 28a

1. Ingenting i detta avtal ska tolkas som en skyldighet för en avtalsslutande part att tillgängliggöra säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter, förutom när detta föreskrivs i en unionsrättsakt som införlivats i bilagan till detta avtal.

2. Säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter eller säkerhetsskyddsklassificerat material som tillhandahålls av eller utbyts mellan de avtalsslutande parterna enligt detta avtal ska hanteras och skyddas i enlighet med avtalet mellan Europeiska unionen och Schweiziska edsförbundet om säkerhetsförfaranden för utbyte av sekretessbelagda uppgifter, utfärdat i Bryssel den 28 april 2008, och eventuella säkerhetsarrangemang som genomför det.

3. Gemensamma kommittén ska genom beslut anta instruktioner för att säkerställa skyddet av känsliga icke-säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter som utbyts mellan de avtalsslutande parterna.”

f) Artikel 34 ska ersättas med följande:

”ARTIKEL 34

Detta avtal ska tillämpas å ena sidan på det territorium där fördraget om Europeiska unionen och fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (nedan kallat *EUF-fördraget*) är tillämpliga och i enlighet med de villkor som fastställs i dessa fördrag, å andra sidan på Schweiz territorium.”

2. Bilagan till avtalet ska ändras på följande sätt:

a) Texten under rubriken ”BILAGA” och ovanför underrubriken ”1. Liberalisering av luftfarten och andra regler om civil luftfart” ska ersättas med följande:

”AVSNITT A

- Om inget annat föreskrivs i tekniska anpassningar ska de rättigheter och skyldigheter som föreskrivs i de unionsrättsakter som införlivas i denna bilaga för unionens medlemsstater anses gälla Schweiz. Detta ska tillämpas med full respekt för det institutionella protokollet till detta avtal.

- Utan att det påverkar tolkningen av artikel 15 i detta avtal ska begreppet EG-lufttrafikföretag, som förekommer i nedanstående unionsrättsakter som införlivas i denna bilaga, inbegripa lufttrafikföretag som innehar tillstånd och som har sin huvudsakliga verksamhet och, i förekommande fall, sitt säte i Schweiz i enlighet med bestämmelserna i förordning (EG) nr 1008/2008. Hänvisningar till rådets förordning (EEG) nr 2407/92 ska förstås som hänvisningar till Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1008/2008.
- Alla hänvisningar i unionsrättsakter som införlivas i denna bilaga till artiklarna 81 och 82 i fördraget eller till artiklarna 101 och 102 i EUF-fördraget ska förstås som hänvisningar till artiklarna 8 respektive 9 i detta avtal.

AVSNITT B”

- b) I avsnitt 2 (Konkurrensregler), i posten om rådets förordning (EG) nr 139/2004, ska den inledande lydelsen ”Med avseende på artikel 4.5 i koncentrationsförordningen ska följande gälla mellan Europeiska gemenskapen och Schweiz:” ersättas med ”Med avseende på artikel 4.5 i koncentrationsförordningen ska följande gälla:”.
- c) I avsnitt 3 (Luftfartssäkerhet) ska posten om förordning (EU) 2018/1139 ändras på följande sätt:
 - i) Följande stycke utgår:

”Trots den horisontella anpassning som anges i andra strecksatsen i bilagan till avtalet mellan Europeiska gemenskapen och Schweiziska edsförbundet om luftfart ska hänvisningarna till ”medlemsstaterna” i bestämmelserna i förordning (EU) nr 182/2011 som nämns i artikel 127 i förordning (EU) 2018/1139 inte anses omfatta Schweiz.”

ii) Led c ska ersättas med följande:

”c) I artikel 96 ska följande punkt läggas till:

’Schweiz ska bevilja byrån och dess personal, inom ramen för deras officiella uppgifter för byrån, den immunitet och de privilegier som anges i bilaga A och som grundar sig på artiklarna 1–6, 10–15, 17 och 18 i protokoll nr 7.
Hänvisningar till motsvarande artiklar i protokollet anges inom parentes för kännedom.’

- d) I avsnitt 3 (Luftfartssäkerhet) första stycket, i uppgiften om kommissionens delegerade förordning (EU) 2019/945, ska orden ”andra strecksatsen i bilagan” ersättas med ”första strecksatsen i avsnitt A i bilagan”.
- e) I avsnitt 3 (Luftfartssäkerhet) första stycket, i uppgiften om kommissionens genomförandeförordning (EU) 2019/947, ska orden ”andra strecksatsen i bilagan” ersättas med ”första strecksatsen i avsnitt A i bilagan”.
- f) I avsnitt 5 (Flygtrafikledning), i uppgiften om förordning (EG) nr 549/2004, ska följande stycke utgå:

”Trots den horisontella anpassning som avses i andra strecksatsen i bilagan till avtalet mellan Europeiska gemenskapen och Schweiziska edsförbundet om luftfart ska hänvisningen till ’medlemsstaterna’ i artikel 5 i förordning (EG) nr 549/2004 som anges i den bestämmelsen och i beslut 1999/468/EG i den artikeln inte anses omfatta Schweiz.”

g) I avsnitt 9 (Bilagor) ska punkt A ersättas med följande:

”A: Privilegier och immuniteter”

h) Bilaga A till bilagan och tillägget till bilaga A ska ersättas med den text som anges i tillägget till detta protokoll.

ARTIKEL 2

Ikraftträdande

1. Detta protokoll ska ratificeras eller godkännas av de avtalsslutande parterna i enlighet med deras egna förfaranden. De avtalsslutande parterna ska underrätta varandra om att de interna förfaranden som är nödvändiga för detta protokolls ikraftträdande har slutförts.
2. Detta protokoll ska träda i kraft den första dagen i den andra månaden efter den sista underrättelsen om följande instrument:
 - a) Institutionellt protokoll till avtalet mellan Europeiska gemenskapen och dess medlemsstater, å ena sidan, och Schweiziska edsförbundet, å andra sidan, om fri rörlighet för personer.
 - b) Ändringsprotokoll till avtalet mellan Europeiska gemenskapen och dess medlemsstater, å ena sidan, och Schweiziska edsförbundet, å andra sidan, om fri rörlighet för personer.
 - c) Institutionellt protokoll till avtalet mellan Europeiska gemenskapen och Schweiziska edsförbundet om luftfart.

- d) Protokoll om statligt stöd till avtalet mellan Europeiska gemenskapen och Schweiziska edsförbundet om luftfart.
- e) Institutionellt protokoll till avtalet mellan Europeiska gemenskapen och Schweiziska edsförbundet om gods- och persontransporter på väg och järnväg.
- f) Ändringsprotokoll till avtalet mellan Europeiska gemenskapen och Schweiziska edsförbundet om gods- och persontransporter på väg och järnväg.
- g) Protokoll om statligt stöd till avtalet mellan Europeiska gemenskapen och Schweiziska edsförbundet om gods- och persontransporter på väg och järnväg.
- h) Ändringsprotokoll till avtalet mellan Europeiska gemenskapen och Schweiziska edsförbundet om handel med jordbruksprodukter.
- i) Institutionellt protokoll till avtalet mellan Europeiska gemenskapen och Schweiziska edsförbundet om ömsesidigt erkännande i samband med bedömning av överensstämmelse.
- j) Ändringsprotokoll till avtalet mellan Europeiska gemenskapen och Schweiziska edsförbundet om ömsesidigt erkännande i samband med bedömning av överensstämmelse.
- k) Avtal mellan Europeiska unionen och Schweiziska edsförbundet om Schweiz regelbundna ekonomiska bidrag för att minska de ekonomiska och sociala skillnaderna i Europeiska unionen.
- l) Avtal mellan Europeiska unionen och Europeiska atomenergigemenskapen, å ena sidan, och Schweiziska edsförbundet, å andra sidan, om Schweiziska edsförbundets deltagande i unionsprogram

- m) Avtal mellan Europeiska unionen och Schweiziska edsförbundet om villkoren för Schweiziska edsförbundets deltagande i Europeiska unionens rymdprogrambyrå.

Utfärdat i [...], den [...], i två exemplar på bulgariska, danska, engelska, estniska, finska, franska, grekiska, iriska, italienska, kroatiska, lettiska, litauiska, maltesiska, nederländska, polska, portugisiska, rumänska, slovakiska, slovenska, spanska, svenska, tjeckiska, tyska och ungerska språken, vilka alla texter är lika giltiga.

TILL BEVIS HÄRPÅ har undertecknade, vederbörligen befullmäktigade, undertecknat detta protokoll.

[Underskrifter (med verkan, på alla 24 EU-språk: "För Europeiska unionen" och "För Schweiziska edsförbundet")]

”BILAGA A

Privilegier och immunitet

ARTIKEL 1

(motsvarande artikel 1 i protokoll [nr 7])

Byråns lokaler och byggnader ska vara okränkbara. De får inte genomsökas, beslagtas, konfiskeras eller exproprieras. Byråns egendom och tillgångar får inte utan tillstånd från domstolen bli föremål för några administrativa eller rättsliga tvångsåtgärder.

ARTIKEL 2

(motsvarande artikel 2 i protokoll [nr 7])

Byråns arkiv ska vara okränkbara.

ARTIKEL 3

(motsvarande artiklarna 3 och 4 i protokoll [nr 7])

1. Byrån, dess tillgångar, inkomster och övrig egendom ska vara befriade från alla direkta skatter.
2. Varor och tjänster som exporteras till byrån för tjänstebruk från Schweiz och eller som tillhandahålls byrån i Schweiz ska inte omfattas av några indirekta skatter och avgifter.
3. Befrielse från mervärdesskatt ska beviljas om det faktiska inköpspriset som är angivet i fakturan eller motsvarande dokument för varan eller tjänsten uppgår till minst hundra schweiziska franc (inklusive skatter och avgifter). Byrån ska vara befriad från alla tullar, förbud och restriktioner vad avser import och export av varor som är avsedda för tjänstebruk. Varor som på detta sätt har förts in i en stat får inte avyttras – vare sig detta sker mot betalning eller inte – inom Schweiz, om det inte sker på villkor som godkänts av Schweiz regering.
4. Befrielse från mervärdesskatt, punktskatt och andra indirekta skatter ska beviljas i form av eftergift efter uppvisande av erforderliga schweiziska ansökningsformulär till leverantören av varor eller tjänster.
5. Ingen befrielse ska beviljas för sådana skatter och avgifter som utgör betalning för allmännyttiga tjänster.

ARTIKEL 4

(motsvarande artikel 5 i protokoll [nr 7])

Vad avser byråns officiella meddelanden och översändandet av alla dess dokument ska byrån inom Schweiz åtnjuta samma behandling som staten i fråga ger diplomatiska beskickningar.

Byråns officiella korrespondens och andra former av officiella meddelanden får inte censureras.

ARTIKEL 5

(motsvarande artikel 6 i protokoll [nr 7])

Identitetshandling från unionen som utställs till byråns ledamöter och anställda ska godtas som giltig resehandling inom Schweiz territorium. Dessa identitetshandlingar ska utställas till tjänstemän och övriga anställda enligt de villkor som fastställts i tjänsteföreskrifterna för tjänstemännen och anställningsvillkoren för övriga anställda i unionen (förordning nr 31 (EEG), 11 (EKSG) om tjänsteföreskrifter för tjänstemän och anställningsvillkor för övriga anställda i Europeiska ekonomiska gemenskapen och Europeiska atomenergigemenskapen (EGT 45, 14.6.1962, s. 1385), inbegripet senare ändringar).

ARTIKEL 6

(motsvarande artikel 10 i protokoll [nr 7])

Företrädare för de medlemsstater i unionen som deltar i byråns arbete, deras rådgivare och tekniska experter ska i sin tjänsteutövning och under resan till och från mötesplatsen åtnjuta sedvanliga privilegier, immunitet och lättnader.

ARTIKEL 7

(motsvarande artikel 11 i protokoll [nr 7])

Inom Schweiz territorium och oberoende av statstillhörighet ska tjänstemän och övriga anställda vid byrån

- a) åtnjuta immunitet mot rättsliga förfaranden vad avser handlingar som de har begått i sin tjänsteutövning, inbegripet muntliga och skriftliga uttalanden, om inte annat följer av bestämmelserna i de fördrag som dels behandlar reglerna för tjänstemännens och de anställdas ansvar gentemot unionen, dels Europeiska unionens domstols behörighet att döma i tvister mellan unionen och dess tjänstemän och övriga anställda. De ska åtnjuta denna immunitet även efter det att deras uppdrag har upphört,
- b) tillsammans med sina äkta makar och av dem försörjda familjemedlemmar vara undantagna från bestämmelser om begränsning av invandring och formaliteter för registrering av utlännningar,

- c) beviljas samma lättnader i fråga om valuta- och växlingsbestämmelser som normalt beviljas tjänstemän i internationella organisationer,
- d) när de tillträder sin tjänst i Schweiz, ha rätt att tullfritt föra in sitt bohag och sina personliga tillhörigheter, samt ha rätt att tullfritt föra ut sitt bohag och sina personliga tillhörigheter när deras tjänstgöringstid i landet är slut, om inte annat följer av de villkor som den schweiziska regeringen i båda fallen anser nödvändiga,
- e) ha rätt att tullfritt införa ett motorfordon för personligt bruk som antingen förvärvats enligt gällande regler för hemmamarknaden i det land där de senast var bosatta eller i det land där de är medborgare, samt ha rätt att tullfritt föra ut fordonet, om inte annat följer av de villkor som den schweiziska regeringen i båda fallen anser nödvändiga.

ARTIKEL 8

(motsvarande artikel 12 i protokoll [nr 7])

Byråns tjänstemän och övriga anställda ska vara skyldiga att betala skatt till unionen på de löner och arvoden de får av byrån enligt de villkor och det förfarande som fastställs i unionsrätten.

De ska vara befriade från schweiziska federala, kantonala och kommunala skatter på löner och arvoden som betalas av byrån.

ARTIKEL 9

(motsvarande artikel 13 i protokoll [nr 7])

Byråns tjänstemän och övriga anställda som enbart på grund av sin tjänsteutövning i byrån skatterättsligt bosätter sig inom Schweiz territorium vid tiden för sitt tjänstetillträde vid byrån, ska – vad avser inkomst- och förmögenhetsbeskattning samt arvsskatt och tillämpningen av avtal om undvikande av dubbelbeskattning som ingåtts mellan Schweiz och unionens medlemsstater – i både Schweiz och i den stat där personerna skatterättsligt är bosatta behandlas som om de fortfarande var bosatta på sin tidigare bostadsort, förutsatt att denna befinner sig inom en av unionens medlemsstater. Detta gäller även för äkta makar, förutsatt att de inte utövar någon egen yrkesverksamhet, och för barn som de personer som avses i denna artikel försörjer och har hand om.

Lös egendom som tillhör de personer som avses i första stycket och som finns i Schweiz ska vara befriad från arvsskatt i Schweiz. Vid fastställande av sådan skatt ska den lösa egendomen anses finnas i den stat där personerna skatterättsligt är bosatta, om inte annat följer av tredje lands rätt och eventuell tillämpning av bestämmelser i internationella avtal om dubbelbeskattning.

Vid tillämpningen av bestämmelserna i denna artikel ska inte hänsyn tas till en bostadsort som enbart beror på tjänsteutövning inom andra internationella organisationer.

ARTIKEL 10

(motsvarande artikel 14 i protokoll [nr 7])

Unionsrätten ska fastställa ordningen för sociala förmåner för tjänstemän och övriga anställda i unionen.

Byråns anställda ska därför inte vara skyldiga att vara anslutna till det schweiziska sociala trygghetssystemet om de redan omfattas av ordningen för sociala förmåner för unionens tjänstemän och övriga anställda. Familjemedlemmar till byråns anställda vilka ingår i deras hushåll ska omfattas av ordningen för sociala förmåner för tjänstemän och övriga anställda i unionen om de inte är anställda av en annan arbetsgivare än byrån och förutsatt att de inte mottar sociala förmåner från en medlemsstat i unionen eller från Schweiz.

ARTIKEL 11

(motsvarande artikel 15 i protokoll [nr 7])

Unionsrätten ska fastställa de grupper av tjänstemän och övriga anställda vid byrån som helt eller delvis ska omfattas av bestämmelserna i artiklarna 7, 8 och 9.

Schweiz ska regelbundet underrättas om namn, ställning och adress på de tjänstemän och övriga anställda som ingår i dessa grupper.

ARTIKEL 12

(motsvarande artikel 17 i protokoll [nr 7])

Privilegier, immunitet och lättnader ska endast beviljas byråns tjänstemän och övriga anställda om det ligger i byråns intresse.

Byrån ska upphäva den immunitet som har beviljats en tjänsteman eller andra anställda, om byrån anser att upphävandet av immuniteten inte strider mot byråns intresse.

ARTIKEL 13

(motsvarande artikel 18 i protokoll [nr 7])

Byrån ska vid tillämpning av denna bilaga A samarbeta med de ansvariga myndigheterna i Schweiz eller i medlemsstaterna i unionen.”

INSTITUTIONELLT PROTOKOLL
TILL AVTALET MELLAN
EUROPEISKA GEMENSKAPEN
OCH SCHWEIZISKA EDSFÖRBUNDET
OM LUFTFART

EUROPEISKA UNIONEN, nedan kallad *unionen*,

och

SCHWEIZISKA EDSFÖRBUNDET, nedan kallat *Schweiz*,

nedan kallade *de avtalsslutande parterna*,

SOM BEAKTAR att unionen och Schweiz är bundna av ett stort antal bilaterala avtal som omfattar olika områden och som föreskriver särskilda rättigheter och skyldigheter som i vissa avseenden liknar dem som föreskrivs inom unionen,

SOM ERINRAR OM att syftet med dessa bilaterala avtal är att öka Europas konkurrenskraft och att skapa närmare ekonomiska band mellan de avtalsslutande parterna på grundval av jämlikhet, ömsesidighet och den allmänna balansen mellan deras fördelar, rättigheter och skyldigheter,

SOM ÄR BESLUTNA att stärka och fördjupa Schweiz deltagande i unionens inre marknad på grundval av samma regler som de som gäller för den inre marknaden, samtidigt som man bevarar dess och institutionernas oberoende och, när det gäller Schweiz, respekten för de principer som härrör från direktdemokrati, federalism och den sektoriella karaktären hos landets deltagande i den inre marknaden,

SOM BEKRÄFTAR att den schweiziska federala Högsta domstolen och alla andra schweiziska domstolar samt medlemsstaternas domstolar och Europeiska unionens domstol fortsatt har befogenhet att tolka avtalet i enskilda fall,

SOM VET att enhetlighet ska säkerställas på de områden med anknytning till den inre marknaden som Schweiz deltar i, både nuvarande och framtida,

HÄRIGENOM ÖVERENSKOMS FÖLJANDE.

KAPITEL 1

ALLMÄNNA BESTÄMMELSER

ARTIKEL 1

Mål

1. Syftet med detta protokoll är att de avtalsslutande parterna, och ekonomiska aktörer och enskilda personer, ska garanteras större rättssäkerhet, likabehandling och lika villkor på det område som rör den inre marknaden och som omfattas av avtalet mellan Europeiska gemenskapen och Schweiziska edsförbundet om luftfart, utfärdat i Luxemburg den 21 juni 1999 (nedan kallat *avtalet*).
2. Detta protokoll innehåller därför nya institutionella lösningar som underlättar en kontinuerlig och balanserad förstärkning av de ekonomiska förbindelserna mellan de avtalsslutande parterna. Med beaktande av principerna i internationell rätt fastställs i detta protokoll i synnerhet institutionella lösningar för avtalet som är gemensamma för de bilaterala avtal som ingåtts eller kommer att ingås på de områden med anknytning till den inre marknaden där Schweiz deltar, utan att detta avtals tillämpningsområde eller mål ändras, såsom
 - a) förfarandet för att anpassa avtalet till relevanta unionsrättsakter,
 - b) en enhetlig tolkning och tillämpning av avtalet och av de unionsrättsakter till vilka det hänvisas i avtalet,

- c) övervakningen och tillämpningen av avtalet, och
- d) tvistlösningar inom ramen för avtalet.

ARTIKEL 2

Förhållande till avtalet

1. Detta protokoll, dess bilaga och dess tillägg ska utgöra en integrerad del av avtalet.
2. Följande bestämmelser i avtalet upphör att gälla genom detta protokoll:
 - a) Artikel 1.2.
 - b) Artikel 17.
 - c) Artikel 18.1.
 - d) Artikel 22.
 - e) Artikel 23.
 - f) Artikel 29.
 - g) Artikel 30.2.

h) Artikel 31.

i) Artikel 35.2.

3. Hänvisningar till "Europeiska gemenskapen" eller till "gemenskapen" i avtalet ska tolkas som hänvisningar till unionen.

ARTIKEL 3

Bilaterala avtal på de områden som rör den inre marknaden där Schweiz deltar

1. Befintliga och framtida bilaterala avtal mellan unionen och Schweiz på de områden som rör den inre marknaden där Schweiz deltar ska betraktas som en sammanhängande helhet som säkerställer balansen mellan unionen och Schweiz med avseende på rättigheter och skyldigheter.
2. Avtalet utgör ett bilateralt avtal på ett område som rör den inre marknaden där Schweiz deltar.

KAPITEL 2

ANPASSNING AV DETTA AVTAL TILL UNIONENS RÄTTSAKTER

ARTIKEL 4

Deltagande i utarbetandet av unionsrättsakter (*beslutsutformning*)

1. När ett förslag till unionsrättsakt utarbetas i enlighet med fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (nedan kallat *EUF-fördraget*) på det område som omfattas avtalet, ska Europeiska kommissionen (nedan kallad *kommissionen*) underrätta Schweiz om detta och informellt samråda med Schweiz experter på samma sätt som den begär in synpunkter från experter från unionens medlemsstater när förslagen utarbetas.

På begäran av endera av de avtalsslutande parterna kan en inledande diskussion äga rum i gemensamma kommittén.

På begäran av endera av de avtalsslutande parterna ska de på nytt samråda i gemensamma kommittén vid viktiga tidpunkter i den fas som föregår unionens antagande av rättsakten, i en fortlöpande informations- och samrådsprocess.

2. När kommissionen i enlighet med EUF-fördraget utarbetar delegerade akter som rör grundläggande unionsrättsakter på det område som omfattas av avtalet ska den se till att Schweiz i största möjliga utsträckning deltar i utarbetandet av utkasterna och samråda med Schweiz experter på samma grunder som den samråder med experter från unionens medlemsstater.

3. När kommissionen i enlighet med EUF-fördraget utarbetar genomförandeakter som rör grundläggande unionsrättsakter på det område som omfattas av avtalet ska den se till att Schweiz i största möjliga utsträckning deltar i utarbetandet av de utkast som ska läggas fram för de kommittéer som biträder kommissionen när den utövar sina genomförandebefogenheter och samråda med Schweiz experter på samma grunder som den samråder med experter från unionens medlemsstater.
4. Schweiz experter ska delta i arbetet i kommittéer som inte omfattas av punkterna 2 och 3 när så krävs för att avtalet ska fungera väl. Gemensamma kommittén ska upprätta och uppdatera en förteckning över dessa kommittéer och, i förekommande fall, över andra kommittéer med liknande egenskaper.
5. Denna artikel ska inte tillämpas på unionsrättsakter eller bestämmelser i dessa som omfattas av något undantag som anges i artikel 5.7.

ARTIKEL 5

Införlivande av unionsrättsakter

1. För att garantera rättssäkerhet och enhetlighet i lagstiftningen på det område som rör den inre marknaden där Schweiz enligt detta avtal deltar ska Schweiz och unionen säkerställa att unionsrättsakter som antas på det område som omfattas av avtalet integreras i avtalet så snart som möjligt efter antagandet.
2. Unionsrättsakter som införlivas i avtalet i enlighet med punkt 4 ska, genom att de införlivas i avtalet, utgöra en del av Schweiz rättsordning med förbehåll för, beroende på vad som är tillämpligt, de anpassningar som beslutas av gemensamma kommittén.

3. När unionen antar en rättsakt på det område som omfattas av avtalet ska den så snart som möjligt underrätta Schweiz om detta genom gemensamma kommittén. På någon av de avtalsslutande parternas begäran ska gemensamma kommittén diskutera frågan.
4. Gemensamma kommittén ska vidta åtgärder i enlighet med punkt 1 genom att så snart som möjligt anta ett beslut om ändring av bilagan till detta avtal, inbegripet nödvändiga anpassningar.
5. Utan att det påverkar tillämpningen av punkterna 1 och 2 får gemensamma kommittén föreslå en översyn av detta avtal för godkännande av de avtalsslutande parterna i enlighet med deras interna förfaranden, när så krävs för att säkerställa överensstämmelse mellan detta avtal och dess bilaga i dess ändrade lydelse enligt punkt 4.
6. Hänvisningar i avtalet till unionsrättsakter som inte längre är i kraft ska anses som hänvisningar till den unionsrättsakt om upphävande som införlivats i bilagan till avtalet från och med ikraftträdandet av gemensamma kommitténs beslut om motsvarande ändring av bilagan till avtalet enligt punkt 4, om inte annat föreskrivs i det beslutet.
7. Den skyldighet som anges i punkt 1 ska inte gälla unionsrättsakter eller bestämmelser i dessa som omfattas av ett undantag. Avtalet innehåller inget undantag.
8. Om inte annat följer av artikel 6 ska gemensamma kommitténs beslut enligt punkt 4 träda i kraft omedelbart, men under inga omständigheter före den dag då motsvarande unionsrättsakt blir tillämplig i unionen.
9. De avtalsslutande parterna ska samarbeta i god tro under hela det förfarande som anges i denna artikel för att underlätta beslutsfattandet.

ARTIKEL 6

Schweiz fullgörande av sina konstitutionella skyldigheter

1. Under den diskussion som avses i artikel 5.3 ska Schweiz informera unionen om Schweiz måste fullgöra konstitutionella skyldigheter för att ett beslut som avses i artikel 5.4 ska bli bindande.

2. Om Schweiz måste fullgöra konstitutionella skyldigheter för att det beslut som avses i artikel 5.4 ska bli bindande får Schweiz en tidsfrist på högst två år från den dag då de upplysningar som avses i punkt 1 lämnades, utom när ett folkomröstningsförfarande inleds, i vilket fall denna period ska förlängas med ett år.

3. I avvaktan på att Schweiz meddelar att landet har fullgjort sina konstitutionella skyldigheter ska de avtalsslutande parterna provisoriskt tillämpa det beslut som avses i artikel 5.4, såvida inte Schweiz underrättar unionen om att en provisorisk tillämpning av beslutet inte är möjlig och anger skälen till detta.

Under inga omständigheter får den provisoriska tillämpningen inledas före den dag då motsvarande unionsrättsakt blir tillämplig i unionen.

4. Schweiz ska utan dröjsmål underrätta unionen genom gemensamma kommittén så snart landet har fullgjort de konstitutionella skyldigheter som avses i punkt 1.

5. Beslutet ska träda i kraft den dag då den underrättelse som anges i punkt 4 lämnas, men under inga omständigheter före den dag då motsvarande unionsrättsakt blir tillämplig i unionen.

KAPITEL 3

GENOMFÖRANDE OCH TILLÄMPNING AV AVTALET

ARTIKEL 7

Principen om enhetlig tolkning

1. För att uppnå de mål som anges i artikel 1 och i enlighet med folkrättsliga principer ska de bilaterala avtal på de områden som rör den inre marknaden där Schweiz deltar, och de unionsrättsakter som det hänvisas till i sådana avtal, tolkas och tillämpas på ett enhetligt sätt på de områden som rör den inre marknad där Schweiz deltar.

2. De unionsrättsakter till vilka det hänvisas i avtalet och bestämmelserna i avtalet, i den mån tillämpningen av dem inbegriper unionsrättsliga begrepp, ska tolkas och tillämpas i enlighet med rättspraxis från Europeiska unionens domstol från såväl innan som efter undertecknandet av detta avtal.

ARTIKEL 8

Principen om ändamålsenlig och harmonisk tillämpning

1. Kommissionen och de behöriga schweiziska myndigheterna ska samarbeta och bistå varandra för att säkerställa övervakningen av tillämpningen av avtalet. De får utbyta information om övervakning av avtalets tillämpning. De får utbyta synpunkter och diskutera frågor av ömsesidigt intresse.
2. Varje avtalsslutande part ska vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa en ändamålsenlig och harmonisk tillämpning av avtalet på sitt territorium.
3. Övervakningen av tillämpningen av avtalet ska genomföras gemensamt av de avtalsslutande parterna inom gemensamma kommittén.

Om kommissionen eller de behöriga schweiziska myndigheterna får kännedom om ett fall av felaktig tillämpning får ärendet hänskjutas till gemensamma kommittén i syfte att finna en godtagbar lösning.

4. Kommissionen och de behöriga schweiziska myndigheterna ska övervaka den andra avtalsslutande partens tillämpning av avtalet. Det förfarande som anges i artikel 10 ska tillämpas.

Om unionens institutioner har vissa övervakningsbefogenheter gentemot en avtalsslutande part som är nödvändiga för att säkerställa en ändamålsenlig och harmonisk tillämpning av avtalet, såsom utrednings- och beslutsbefogenheter, ska dessa befogenheter särskilt föreskrivas i avtalet.

ARTIKEL 9

Exklusivitetsprincipen

De avtalsslutande parterna förbinder sig att inte hänskjuta någon tvist om tolkningen eller tillämpningen av detta avtal eller av de unionsrättsakter som det hänvisas till i avtalet eller, i tillämpliga fall, om förenligheten med avtalet hos ett beslut som antagits av kommissionen på grundval av detta avtal till någon annan tvistlösningsmetod än de som föreskrivs i denna del.

ARTIKEL 10

Förfarande vid svårigheter med tolkning eller tillämpning

1. Om det uppstår problem med tolkningen eller tillämpningen av avtalet eller av en unionsrättsakt som det hänvisas till i avtalet ska de avtalsslutande parterna samråda med varandra i gemensamma kommittén för att finna en ömsesidigt godtagbar lösning. I detta syfte ska alla användbara uppgifter lämnas till gemensamma kommittén så att den kan göra en ingående granskning av situationen. Gemensamma kommittén ska undersöka alla möjligheter som gör att avtalet kan fortsätta att fungera väl.
2. Om gemensamma kommittén inte kan finna en lösning på den svårighet som avses i punkt 1 inom tre månader från den dag då den fick svårigheten överlämnad till sig får endera av de avtalsslutande parterna begära att en skiljedomstol löser tvisten i enlighet med de regler som fastställs i tillägget.

3. Om tvisten ger upphov till en fråga om tolkningen eller tillämpningen av en bestämmelse som avses i artikel 7.2, och om tolkningen av den bestämmelsen är relevant för att lösa tvisten och nödvändig för att skiljedomstolen ska kunna avgöra målet, ska den hänskjuta frågan till Europeiska unionens domstol.

Om tvisten ger upphov till en fråga om tolkningen eller tillämpningen av en bestämmelse som omfattas av ett undantag från skyldigheten till dynamisk samordning enligt artikel 5.7, och om tvisten inte avser tolkningen eller tillämpningen av unionsrättsliga begrepp, ska skiljedomstolen avgöra tvisten utan att hänskjuta ärendet till Europeiska unionens domstol.

4. När skiljedomstolen hänskjuter en fråga till Europeiska unionens domstol i enlighet med punkt 3 ska

- a) domstolens avgörande vara bindande för skiljedomstolen, och
- b) Schweiz ha samma rättigheter som medlemsstaterna och unionens institutioner och även vara föremål för samma förfaranden vid Europeiska unionens domstol.

5. Varje avtalsslutande part ska vidta alla nödvändiga åtgärder för att i god tro rätta sig efter skiljedomstolens beslut.

Den avtalsslutande part som av skiljedomstolen har befunnits inte ha följt avtalet ska genom gemensamma kommittén underrätta den andra avtalsslutande parten om vilka åtgärder den har vidtagit för att följa skiljedomstolens beslut.

ARTIKEL 11

Kompensationsåtgärder

1. Om den avtalsslutande part som skiljedomstolen har konstaterat inte har följt avtalet inte underrättar den andra avtalsslutande parten, inom en rimlig tidsfrist som fastställts i enlighet med artikel IV.2.6 i tillägget, om de åtgärder som den har vidtagit för att följa skiljedomstolens beslut, eller om den andra avtalsslutande parten anser att de meddelade åtgärderna inte är förenliga med skiljedomstolens beslut, får denna andra avtalsslutande part vidta proportionella kompensationsåtgärder inom ramen för avtalet eller något annat bilateralt avtal på de områden som rör den inre marknaden där Schweiz deltar (nedan kallade *kompensationsåtgärder*) för att avhjälpa en potentiell obalans. Den ska underrätta den avtalsslutande part som av skiljedomstolen har konstaterats inte ha följt avtalet om kompensationsåtgärderna, vilka ska anges i anmälan. Dessa kompensationsåtgärder ska träda i kraft tre månader efter dagen för denna anmälan.
2. Om gemensamma kommittén inom en månad från dagen för det att de planerade kompensationsåtgärderna anmälades inte har fattat något beslut om att tillfälligt avbryta, ändra eller helt upphäva dessa kompensationsåtgärder, får endera avtalsslutande parten hänskjuta frågan om kompensationsåtgärdernas proportionalitet till ett skiljeförfarande, i enlighet med tillägget.
3. Skiljedomstolen ska fatta beslut inom de tidsfrister som anges i artikel III.8.4 i tillägget.
4. Kompensationsåtgärderna ska inte ha retroaktiv verkan. I synnerhet ska de rättigheter och skyldigheter som enskilda och ekonomiska aktörer förvärvat innan kompensationsåtgärderna träder i kraft bevaras.

ARTIKEL 12

Samarbete mellan jurisdiktioner

1. För att främja en enhetlig tolkning ska den schweiziska federala Högsta domstolen och Europeiska unionens domstol enas om en dialog och villkoren för denna.
2. Schweiz ska ha rätt att inge inlagor eller skriftliga yttranden till Europeiska unionens domstol om en domstol i en av unionens medlemsstater hänskjuter en fråga om tolkningen av avtalet, eller av en bestämmelse i en unionsrättsakt som avses i avtalet, till Europeiska unionens domstol för ett förhandsavgörande.

KAPITEL 4

ÖVRIGA BESTÄMMELSER

ARTIKEL 13

Ekonomiskt bidrag

1. Schweiz ska bidra till finansieringen av den verksamhet som bedrivs av unionens byråer, informationssystem och annan verksamhet som förtecknas i artikel 1 i bilagan och som Schweiz har tillgång till, i enlighet med denna artikel och bilagan.

Gemensamma kommittén får anta ett beslut om ändring av bilagan.

2. Unionen får när som helst tillfälligt avbryta Schweiz deltagande i den verksamhet som avses i punkt 1 i denna artikel om Schweiz inte iakttar betalningsfristen i enlighet med de betalningsvillkor som anges i artikel 2 i bilagan.

Om Schweiz inte iakttar en betalningsfrist ska unionen sända en formell påminnelse till Schweiz.

Om ingen full betalning görs inom 30 dagar från dagen för mottagandet av den formella påminnelsen får unionen tillfälligt avbryta Schweiz deltagande i den berörda verksamheten.

3. Det ekonomiska bidraget ska utgöras av summan av

a) ett operativt bidrag, och

b) en deltagaravgift.

4. Det ekonomiska bidraget ska ges i form av ett årligt ekonomiskt bidrag och ska förfalla till betalning vid de datum som anges i kommissionens betalningsbegäranden.

5. Det operativa bidraget ska baseras på en bidragsnyckel som definieras som kvoten av Schweiz bruttonationalprodukt (BNP) till marknadspris och unionens BNP till marknadspris.

För detta ändamål ska uppgifterna om BNP till marknadspris för de avtalsslutande parterna vara de senast tillgängliga från och med den 1 januari det år då den årliga betalningen görs enligt Europeiska unionens statistikkontor (Eurostat), med vederbörlig hänsyn till avtalet mellan Europeiska gemenskapen och Schweiziska edsförbundet om samarbete på statistikområdet, utfärdat i Luxemburg den 26 oktober 2004. Om det avtalet upphör att gälla ska Schweiz BNP vara den som fastställs på grundval av uppgifter från Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD).

6. Det operativa bidraget för varje unionsbyrå ska beräknas genom att bidragsnyckeln tillämpas på den årliga antagna budgeten, i den relevanta stödposten/de relevanta stödposterna i unionens budget för det berörda året, och då beakta eventuella justerade operativa bidrag för varje byrå enligt artikel 1 i bilagan.

Det operativa bidraget till informationssystemen och annan verksamhet ska beräknas genom att bidragsnyckeln tillämpas på den relevanta budgeten för det berörda året enligt vad som anges i dokument som genomför budgeten, såsom arbetsprogram eller kontrakt.

Alla referensbelopp ska baseras på åtagandebemyndiganden.

7. Den årliga deltagaravgiften ska vara 4 % av det årliga operativa bidraget beräknat i enlighet med punkterna 5 och 6.

8. Kommissionen ska tillhandahålla Schweiz tillräcklig information avseende beräkningen av landets ekonomiska bidrag. Denna information ska tillhandahållas med vederbörlig hänsyn till unionens regler om konfidentialitet och uppgiftsskydd.

9. Alla ekonomiska bidrag från Schweiz eller betalningar från unionen, samt beräkningen av belopp som ska betalas eller mottas, ska vara i euro.

10. Om detta protokolls ikraftträdande inte sammanfaller med början av ett kalenderår ska Schweiz operativa bidrag för det aktuella året justeras i enlighet med den metod och de betalningsvillkor som anges i artikel 5 i bilagan.
11. Närmare bestämmelser för tillämpningen av denna artikel anges i bilagan.
12. Tre år efter detta protokolls ikraftträdande och därefter vart tredje år ska gemensamma kommittén se över villkoren för Schweiz deltagande, vilka anges i artikel 1 i bilagan, och vid behov anpassa dem.

ARTIKEL 14

Hänvisningar till territorier

När de unionsrättsakter som införlivas i avtalet innehåller hänvisningar till "Europeiska unionens", "unionens", "den gemensamma marknadens" eller "den inre marknadens" territorium ska hänvisningarna vid tillämpningen av avtalet förstås som hänvisningar till de territorier som avses i artikel 34 i avtalet.

ARTIKEL 15

Hänvisningar till medborgare i unionens medlemsstater

När de unionsrättsakter som införlivas i avtalet innehåller hänvisningar till medborgare i unionens medlemsstater ska hänvisningarna vid tillämpningen av avtalet förstås som hänvisningar till medborgare i unionens medlemsstater och i Schweiz.

ARTIKEL 16

Ikraftträdande och genomförande av unionens rättsakter

Bestämmelser i de unionsrättsakter som införlivas i avtalet vid sitt ikraftträdande eller genomförande är inte relevanta för tillämpningen av avtalet.

Tidsfristerna och datumen för Schweiz att sätta i kraft och genomföra beslut om införlivande av unionsrättsakter i avtalet följer av artiklarna 5.8 och 6.5 samt av bestämmelser om övergångsbestämmelser.

ARTIKEL 17

Unionsrättsakternas adressater

Bestämmelser i de unionsrättsakter som införlivas i avtalet och anger att de riktar sig till unionens medlemsstater är inte relevanta för tillämpningen av avtalet.

KAPITEL 5

SLUTBESTÄMMELSER

ARTIKEL 18

Genomförande

1. De avtalsslutande parterna ska vidta alla lämpliga åtgärder, både allmänna och särskilda, för att säkerställa att de skyldigheter fullgörs som följer av avtalet, och de ska avstå från att vidta varje åtgärd som skulle äventyra uppnåendet av avtalets mål.
2. De avtalsslutande parterna ska vidta alla nödvändiga åtgärder för att säkerställa de resultat som ska uppnås med de unionsrättsakter som det hänvisas till i avtalet och avstå från att vidta åtgärder som skulle äventyra uppnåendet av deras syften.

ARTIKEL 19

Ikraftträdande

1. Detta protokoll ska ratificeras eller godkännas av de avtalsslutande parterna i enlighet med deras egna förfaranden. De avtalsslutande parterna ska underrätta varandra om att de interna förfaranden som är nödvändiga för detta protokolls ikraftträdande har slutförts.

2. Detta protokoll ska träda i kraft den första dagen i den andra månaden efter den sista underrättelsen om följande instrument:

- a) Institutionellt protokoll till avtalet mellan Europeiska gemenskapen och dess medlemsstater, å ena sidan, och Schweiziska edsförbundet, å andra sidan, om fri rörlighet för personer.
- b) Ändringsprotokoll till avtalet mellan Europeiska gemenskapen och dess medlemsstater, å ena sidan, och Schweiziska edsförbundet, å andra sidan, om fri rörlighet för personer.
- c) Ändringsprotokoll till avtalet mellan Europeiska gemenskapen och Schweiziska edsförbundet om luftfart.
- d) Protokoll om statligt stöd till avtalet mellan Europeiska gemenskapen och Schweiziska edsförbundet om luftfart.
- e) Institutionellt protokoll till avtalet mellan Europeiska gemenskapen och Schweiziska edsförbundet om gods- och persontransporter på väg och järnväg.
- f) Ändringsprotokoll till avtalet mellan Europeiska gemenskapen och Schweiziska edsförbundet om gods- och persontransporter på väg och järnväg.
- g) Protokoll om statligt stöd till avtalet mellan Europeiska gemenskapen och Schweiziska edsförbundet om gods- och persontransporter på väg och järnväg.
- h) Ändringsprotokoll till avtalet mellan Europeiska gemenskapen och Schweiziska edsförbundet om handel med jordbruksprodukter.

- i) Institutionellt protokoll till avtalet mellan Europeiska gemenskapen och Schweiziska edsförbundet om ömsesidigt erkännande i samband med bedömning av överensstämmelse.
- j) Ändringsprotokoll till avtalet mellan Europeiska gemenskapen och Schweiziska edsförbundet om ömsesidigt erkännande i samband med bedömning av överensstämmelse.
- k) Avtal mellan Europeiska unionen och Schweiziska edsförbundet om Schweiz regelbundna ekonomiska bidrag för att minska de ekonomiska och sociala skillnaderna i Europeiska unionen.
- l) Avtal mellan Europeiska unionen och Europeiska atomenergigemenskapen, å ena sidan, och Schweiziska edsförbundet, å andra sidan, om Schweiziska edsförbundets deltagande i unionsprogram
- m) Avtal mellan Europeiska unionen och Schweiziska edsförbundet om villkoren för Schweiziska edsförbundets deltagande i Europeiska unionens rymdprogrambyrå.

ARTIKEL 20

Ändringar och uppsägning

1. Detta protokoll kan komma att ändras genom ömsesidig överenskommelse mellan de avtalsslutande parterna.
2. Om avtalet avslutas i enlighet med artikel 36.3 i avtalet ska detta protokoll upphöra att gälla på den dag det hänvisas till i artikel 36.4 i avtalet.

3. Om avtalet upphör att gälla ska de rättigheter och skyldigheter som enskilda och ekonomiska aktörer redan har förvärvat genom avtalet före den dag då avtalet upphör att gälla bevaras. De avtalsslutande parterna ska genom ömsesidig överenskommelse avgöra hur de rättigheter som är under förvärvande ska behandlas.

Utfärdat i [...], den [...], i två exemplar på bulgariska, danska, engelska, estniska, finska, franska, grekiska, iriska, italienska, kroatiska, lettiska, litauiska, maltesiska, nederländska, polska, portugisiska, rumänska, slovakiska, slovenska, spanska, svenska, tjeckiska, tyska och ungerska språken, vilka alla texter är lika giltiga.

TILL BEVIS HÄRPÅ har undertecknade, vederbörligen befullmäktigade, undertecknat detta protokoll.

[Underskrifter (med verkan, på alla 24 EU-språk: ”För Europeiska unionen” och ”För Schweiziska edsförbundet”)]

BILAGA OM TILLÄMPNINGEN AV ARTIKEL 13 I PROTOKOLLET

ARTIKEL 1

Förteckning över verksamheten vid unionens byråer, informationssystem
och annan verksamhet till vilken Schweiz ska bidra ekonomiskt

Schweiz ska bidra ekonomiskt till

- a) byråer:
inga.
- b) informationssystem:
inga.
- c) andra verksamheter:
inga.

ARTIKEL 2

Betalningsvillkor

1. Betalningar enligt artikel 13 i detta protokoll ska göras i enlighet med denna artikel.
2. När kommissionen utfärdar betalningsanmodan för budgetåret ska den meddela Schweiz följande uppgifter:
 - a) Beloppet för det operativa bidraget.
 - b) Deltagaravgiftens belopp.
3. Kommissionen ska så snart som möjligt och senast den 16 april varje budgetår meddela Schweiz följande uppgifter avseende Schweiz deltagande:
 - a) Beloppet för åtagandebemyndiganden i den årliga antagna unionsbudgeten som förts upp i den relevanta budgetposten/de relevanta budgetposterna i unionens budget, för varje unionsbyrå för det berörda året, och då för varje byrå beakta eventuella justerade operativa bidrag enligt definitionen i artikel 1, samt beloppen för åtagandebemyndiganden i förhållande till unionens antagna budget för det berörda året för den relevanta budgeten för informationssystemen och andra verksamheter, som omfattar Schweiz deltagande i enlighet med artikel 1.
 - b) Storleken på den deltagaravgift som avses i artikel 13.7 i detta protokoll.

- c) När det gäller byråer, under år N+1, de belopp i budgetåtaganden som gjorts för åtagandebemyndiganden som beviljats år N under den eller de relevanta stödposterna i unionens budget i förhållande till unionens årliga budget och som förts upp i den relevanta stödposten i unionens budget för år N.
4. På grundval av sitt budgetförslag ska kommissionen så snart som möjligt, dock senast den 1 september under budgetåret, göra en uppskattning av informationen enligt punkt 3 a och b.
5. Kommissionen ska till Schweiz senast den 16 april och, om tillämpligt för det berörda organet eller informationssystemet eller den berörda andra verksamheten, tidigast den 22 oktober och senast den 31 oktober varje budgetår, utfärda en betalningsanmodan som motsvarar Schweiz bidrag enligt detta avtal för varje organ, informationssystem och annan verksamhet som Schweiz deltar i.
6. Den begäran eller de begäranden om betalning som avses i punkt 5 ska ordnas i delbetalningar enligt följande:
- a) Varje års första delbetalning, avseende den begäran om betalning som ska utfärdas senast den 16 april, ska utgöras av ett belopp upp till ett belopp likvärdigt med den skattning av det årliga ekonomiska bidraget till den byrå, det informationssystem eller den andra verksamhet i fråga som avses i punkt 4.

Schweiz ska betala det belopp som anges i denna begäran om betalning senast 60 dagar efter det att begäran om utbetalning har utfärdats.

- b) I tillämpliga fall ska årets andra delbetalning, avseende den begäran om betalning som ska utfärdas tidigast den 22 oktober och senast den 31 oktober, motsvara differensen mellan det belopp som avses i punkt 4 och det belopp som avses i punkt 5 om det belopp som avses i punkt 5 är högre.

Schweiz ska betala det belopp som anges i denna begäran om betalning senast den 21 december.

För varje betalningsanmodan får Schweiz göra separata betalningar för varje byrå, informationssystem eller annan verksamhet.

7. För protokollets första tillämpningsår ska kommissionen utfärda en första betalningsanmodan senast 90 dagar efter protokollets ikraftträdande.

Schweiz ska betala det belopp som anges i denna begäran om betalning senast 60 dagar efter det att begäran om utbetalning har utfärdats.

8. Om det ekonomiska bidraget betalas för sent ska Schweiz betala dröjsmålsränta på det utestående beloppet från och med förfallodagen till och med den dag då hela det utestående beloppet betalats.

Räntesatsen för fordringar som inte betalats på förfallodagen ska vara den räntesats som Europeiska centralbanken tillämpar på sina huvudsakliga refinansieringstransaktioner enligt offentliggörande i C-serien av *Europeiska unionens officiella tidning* och som gäller den första dagen i den månad då förfallodagen infaller eller 0 %, beroende på vilken som är högst, plus 3,5 procentenheter.

ARTIKEL 3

Anpassning av Schweiz ekonomiska bidrag till unionens byråer mot bakgrund av genomförandet

Justeringen av Schweiz ekonomiska bidrag till unionens byråer ska göras år N+1 då det ursprungliga operativa bidraget ska justeras uppåt eller nedåt med skillnaden mellan det ursprungliga operativa bidraget och ett justerat bidrag som beräknas genom att tillämpa fördelningsnyckeln för år N på beloppet för budgetåtaganden som gjorts för åtagandebemyndiganden som beviljats år N under den eller de relevanta stödposterna i unionens budget. I tillämpliga fall ska skillnaden för varje byrå beakta det procentbaserade justerade operativa bidraget enligt definitionen i artikel 1.

ARTIKEL 4

Befintliga arrangemang

Artikel 13 i protokollet och denna bilaga ska inte tillämpas på särskilda arrangemang mellan Schweiz och unionen som inbegriper ekonomiska bidrag från Schweiz. Följande byråer, informationssystem och annan verksamhet omfattas av sådana arrangemang:

Europeiska unionens byrå för luftfartssäkerhet, upprättad genom Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/1139 av den 4 juli 2018 om fastställande av gemensamma bestämmelser på det civila luftfartsområdet och inrättande av Europeiska unionens byrå för luftfartssäkerhet, och om ändring av Europaparlamentets och rådets förordningar (EG) nr 2111/2005, (EG) nr 1008/2008, (EU) nr 996/2010, (EU) nr 376/2014 och direktiv 2014/30/EU och 2014/53/EU, samt om upphävande av Europaparlamentets och rådets förordningar (EG) nr 552/2004 och (EG) nr 216/2008 och rådets förordning (EEG) nr 3922/91 (EUT L 212, 22.8.2018, s. 1), beroende på vad som är tillämpligt enligt bilagan till avtalet.

ARTIKEL 5

Övergångsordning

Om detta protokoll inte träder i kraft den 1 januari ska denna artikel tillämpas genom undantag från artikel 2.

Vad gäller det operativa bidrag som ska betalas för året i fråga för det berörda organet eller informationssystemet eller den andra berörda verksamheten, i enlighet med artikel 13 i protokollet och artiklarna 1–3 i denna bilaga, ska det operativa bidraget för det första året av protokollets genomförande minskas tidsproportionellt genom att beloppet för det årliga operativa bidraget multipliceras med kvoten av

- a) antalet kalenderdagar från och med dagen för protokollets ikraftträdande till och med den 31 december det aktuella året, och
- b) det totala antalet kalenderdagar under det aktuella året.

TILLÄGG OM SKILJEDOMSTOLEN

KAPITEL I

INLEDANDE BESTÄMMELSER

ARTIKEL I.1

Tillämpningsområde

Om en av de avtalsslutande parterna (nedan kallade *parterna*) hänskjuter en tvist för skiljedom i enlighet med artikel 10.2 eller 11.2 i detta protokoll ska reglerna i detta tillägg tillämpas.

ARTIKEL I.2

Registreringsenhets- och sekretariatstjänster

Den internationella byrån vid Permanenta skiljedomstolen i Haag (nedan kallad *den internationella byrån*) ska utföra en registreringsenhets funktioner och tillhandahålla nödvändiga sekretariatstjänster.

ARTIKEL I.3

Meddelanden om och beräkning av tidsfrister

1. Meddelanden, inbegripet förslag, får sändas med vilket kommunikationsmedel som helst som intygar att de överförts eller som gör det möjligt att intyga detta.
2. Sådana meddelanden får endast sändas elektroniskt om en adress har angetts eller godkänts av en part särskilt för detta ändamål.
3. Sådana meddelanden som delges parterna ska, när det gäller Schweiz, sändas till den schweiziska avdelningen för Europafrågor vid det federala utrikesministeriet och, när det gäller unionen, till kommissionens rättstjänst.
4. Alla tidsfrister som fastställs i detta tillägg ska löpa från och med den dag då en händelse inträffar eller en åtgärd vidtas. Om den sista dagen för överlämnande av en handling infaller på en arbetsfri dag vid unionens institutioner eller vid Schweiz förvaltning ska tidsperioden för överlämnandet av handlingen löpa ut påföljande arbetsdag. Arbetsfria dagar som faller inom tidsfristen ska räknas.

ARTIKEL I.4

Meddelande om skiljeförfarande

1. Den part som tar initiativ till skiljeförfarande (nedan kallad *sökanden*) ska sända ett meddelande om skiljeförfarande till den andra parten (nedan kallad *svaranden*) och till den internationella byrån.

2. Ett skiljedomsförfarande ska anses ha inletts dagen efter det att svaranden har tagit emot meddelandet om skiljeförfarande.

3. Meddelandet om skiljeförfarande ska innehålla följande uppgifter:

- a) Begäran om att tvisten ska hänskjutas till skiljedomsförfarande.
- b) Parternas namn, adress och kontaktuppgifter.
- c) Namn på och adress till sökandens ombud.
- d) Den rättsliga grunden för förfarandet (artikel 10.2 eller 11.2) i protokollet, och
 - i) i de fall som avses i artikel 10.2 i protokollet, den tvistefråga som officiellt tagits upp för lösning på gemensamma kommitténs dagordning i enlighet med artikel 10.1 i protokollet, och
 - ii) i de fall som avses i artikel 11.2 i protokollet, skiljedomstolens beslut, eventuella genomförandeåtgärder enligt artikel 10.5 i protokollet och de omtvistade kompensationsåtgärderna.
- e) Angivande av en regel som orsakar eller har samband med tvisten.
- f) En kortfattad beskrivning av tvisten.
- g) Utnämningen av en skiljeman eller, om fem skiljemän ska utses, två skiljemän.

4. I de fall som avses i artikel 10.3 i protokollet får meddelandet om skiljeförfarande också innehålla information om behovet av att hänskjuta ärendet till Europeiska unionens domstol.

5. Eventuella anspråk på att ett meddelande om skiljedomsförfarande skulle vara tillräckligt ska inte hindra inrättandet av skiljedomstolen. Tvisten ska avgöras slutgiltigt av skiljedomstolen.

ARTIKEL I.5

Svar på meddelandet om skiljeförfarande

1. Inom 60 dagar från mottagandet av meddelandet om skiljeförfarande ska svaranden skicka ett svar på meddelandet om skiljeförfarande till sökanden och den internationella byrån, som ska innehålla följande uppgifter:

- a) Parternas namn, adress och kontaktuppgifter.
- b) Namn på och adress till svarandens ombud.
- c) Svar på de uppgifter som lämnats i meddelandet om skiljeförfarande i enlighet med artikel I.4.3 d–f.
- d) Utnämningen av en skiljeman eller, om fem skiljemän ska utses, två skiljemän.

2. I de fall som avses i artikel 10.3 i protokollet får svaret på meddelandet om skiljeförfarande också innehålla ett svar på de uppgifter som lämnats i meddelandet om skiljeförfarande i enlighet med artikel I.4.4 i detta tillägg och information om behovet av att hänskjuta ärendet till Europeiska unionens domstol.

3. Avsaknad av, eller ofullständigt eller för sent, svar från svaranden på meddelandet om skiljeförfarande ska inte hindra att en skiljedomstol upprättas. Tvisten ska avgöras slutgiltigt av skiljedomstolen.

4. Om svaranden i sitt svar på meddelandet om skiljeförfarande begär att skiljedomstolen ska bestå av fem skiljemän, ska sökanden utse ytterligare en skiljeman inom 30 dagar från mottagandet av svaret på meddelandet om skiljeförfarande.

ARTIKEL I.6

Ombud och biträde

1. Parterna ska företräddas i skiljedomstolen av ett eller flera ombud. Ombuden får biträddas av rådgivare eller advokater.

2. Varje ändring av ombuden eller deras adresser ska meddelas den andra parten, den internationella byrån och skiljedomstolen. Skiljedomstolen får när som helst, på eget initiativ eller på begäran av en part, begära bevis för de befogenheter som tilldelats parternas ombud.

KAPITEL II

SKILJEDOMSTOLENS SAMMANSÄTTNING

ARTIKEL II.1

Antal skiljemän

Skiljedomstolen ska bestå av tre skiljemän. Om sökanden i sitt meddelande om skiljeförfarande eller svaranden i sitt svar på meddelandet om skiljeförfarande så begär ska skiljedomstolen bestå av fem skiljemän.

ARTIKEL II.2

Utnämning av skiljemän

1. Om tre skiljemän ska utses ska var och en av parterna utse en av dem. De två skiljemän som utses av parterna ska utse den tredje skiljemannen, som ska vara skiljedomstolens ordförande.
2. Om fem skiljemän ska utses ska vardera parten utse två av dem. De fyra skiljemän som utses av parterna ska utse den femte skiljemannen, som ska vara skiljedomstolens ordförande.

3. Om skiljemännen inom 30 dagar efter utnämningen av den sista skiljeman som utsetts av parterna inte har nått en överenskommelse om valet av skiljedomstolens ordförande, ska ordföranden utses av Permanenta skiljedomstolens generalsekreterare.
4. För att bistå vid valet av skiljemän som ska ingå i skiljedomstolen ska en vägledande förteckning upprättas, och vid behov uppdateras, över personer med de kvalifikationer som avses i punkt 6 och den ska vara gemensam för såväl alla bilaterala avtal på de områden med anknytning till den inre marknaden som Schweiz deltar i som avtalet mellan Europeiska unionen och Schweiziska edsförbundet om hälsa, utfärdat i [...] den [...] (nedan kallat *avtalet om hälsa*), avtalet mellan Europeiska gemenskapen och Schweiziska edsförbundet om handel med jordbruksprodukter, utfärdat i Luxemburg den 21 juni 1999 (nedan kallat *avtalet om handel med jordbruksprodukter*) samt avtalet mellan Europeiska unionen och Schweiziska edsförbundet om Schweiziska edsförbundets regelbundna ekonomiska bidrag för att minska ekonomiska och sociala skillnader i Europeiska unionen, utfärdat i [...] den [...] (nedan kallat *avtalet om Schweiz regelbundna ekonomiska bidrag*). Gemensamma kommittén ska för tillämpningen av avtalet anta och uppdatera denna förteckning genom ett beslut.
5. Om en part underlåter att utse en skiljeman ska Permanenta skiljedomstolens generalsekreterare utse den skiljemannen från den förteckning som avses i punkt 4. I avsaknad av en sådan förteckning ska skiljemannen utses genom att Permanenta skiljedomstolens generalsekreterare lottar bland de personer som formellt har föreslagits av en part eller båda parterna för tillämpningen av punkt 4.

6. De personer som ingår i skiljedomstolen ska vara högt kvalificerade personer, med eller utan anknytning till parterna, vars oberoende och avsaknad av intressekonflikter garanteras tillsammans med ett brett spektrum av erfarenheter. I synnerhet ska de ha dokumenterad sakkunskap inom juridik och de frågor som omfattas av detta avtal. De får inte ta emot instruktioner från någon av parterna. De ska uppträda i egenskap av enskilda individer och inte ta emot instruktioner från någon organisation eller regering vad gäller frågor som har samband med tvisten. Skiljedomstolens ordförande ska också ha erfarenhet av tvistlösningsförfaranden.

ARTIKEL II.3

Skiljemännens förklaringar

1. När en person kan komma att utses till skiljeman ska han eller hon rapportera alla omständigheter som kan ge upphov till berättigade tvivel om hans eller hennes opartiskhet eller oberoende. Från och med utnämningen och under hela skiljeförfarandet ska en skiljeman utan dröjsmål rapportera sådana omständigheter till parterna och till övriga skiljemän, om han eller hon inte redan har gjort det.
2. En skiljeman får avsättas om det föreligger omständigheter som skulle kunna ge upphov till berättigade tvivel om skiljemännens opartiskhet eller oberoende.
3. En part får endast begära att en skiljeman som den har utsett avsätts av ett skäl som den har fått kännedom om efter utnämningen.
4. Om en skiljeman underlåter att agera eller om det rättsligt eller faktiskt är omöjligt för en skiljeman att fullgöra sitt uppdrag, ska det förfarande för avsättande av skiljemän som anges i artikel II.4 tillämpas.

ARTIKEL II.4

Avsättande av skiljemän

1. En part som önskar avsätta en skiljeman ska lämna in en begäran om avsättning inom 30 dagar från den dag då parten underrättades om utnämningen av skiljemannen eller inom 30 dagar från den dag då parten fick kännedom om de omständigheter som avses i artikel II.3.
2. Begäran om avsättning ska skickas till den andra parten, till den avsatta skiljemannen, till övriga skiljemän och till den internationella byrån. Den ska ange skälen till begäran om avsättning.
3. När en begäran om avsättning har gjorts kan den andra parten godta begäran om avsättning. Skiljemannen i fråga får också själv avgå. Godtagandet eller avgången innebär inte ett erkännande av skälen till begäran om uppsägning.
4. Om den andra parten inte godtar begäran om uppsägning, eller om skiljemannen i fråga inte själv avgår, inom 15 dagar från dagen för underrättelsen om begäran om avsättning får den part som begär avsättningen begära att generalsekreteraren för Permanenta skiljedomstolen fattar ett beslut om avsättningen.
5. Om inte parterna kommer överens om något annat ska skälen till beslutet anges i det beslut som avses i punkt 4.

ARTIKEL II.5

Ersättande av skiljeman

1. Om det är nödvändigt att ersätta en skiljeman under skiljeförfarandet ska, om inte annat följer av punkt 2 i denna artikel, en ersättare utses eller väljas i enlighet med det förfarande enligt artikel II.2 som ska tillämpas på utnämningen eller valet av den skiljeman som ska ersättas. Detta förfarande ska tillämpas även om en part inte har utövat sin rätt att utnämna eller delta i utnämningen av den skiljeman som ska ersättas.
2. Om en skiljeman ersätts ska förfarandet återupptas i det skede då den ersatta skiljemannen upphörde att utföra sina uppgifter, såvida inte skiljedomstolen beslutar något annat.

ARTIKEL II.6

Ansvarsbefrielse

Utom vid avsiktliga fel eller grov vårdslöshet avstår parterna i största möjliga utsträckning enligt gällande lag från att väcka talan mot skiljemännen för en handling eller underlåtenhet i samband med skiljeförfarandet.

KAPITEL III

SKILJEFÖRFARANDET

ARTIKEL III.1

Allmänna bestämmelser

1. Dagen för inrättandet av skiljedomstolen ska vara den dag då den sista skiljemannen godtog sin utnämning.
2. Skiljedomstolen ska säkerställa att parterna behandlas lika och att var och en av dem i ett lämpligt skede av förfarandet har tillräckliga möjligheter att hävda sina rättigheter och lägga fram sin sak. Skiljedomstolen ska genomföra förfarandet på ett sådant sätt att förseningar och onödiga utgifter undviks och det säkerställs att tvisten mellan parterna löses.
3. En förhandling ska anordnas, såvida inte skiljedomstolen beslutar något annat, efter att ha hört parterna.
4. När en part skickar ett meddelande till skiljedomstolen ska den göra detta genom den internationella byrån och samtidigt skicka en kopia till den andra parten. Den internationella byrån ska skicka en kopia av detta meddelande till var och en av skiljemännen.

ARTIKEL III.2

Plats för skiljeförfarandet

Skiljeförfarandet äger rum i Haag. Skiljedomstolen får, om exceptionella omständigheter så kräver, sammanträda på en annan plats som den anser lämplig för sina överläggningar.

ARTIKEL III.3

Språk

1. Förfarandespråken ska vara franska och engelska.
2. Skiljedomstolen får besluta att alla handlingar som bifogas inlagan eller svaromålet och alla ytterligare handlingar som på originalspråket läggs fram under förfarandet ska åtföljas av en översättning till ett av förfarandespråken.

ARTIKEL III.4

Inlaga

1. Sökanden ska sända sin inlaga skriftligen till svaranden och till skiljedomstolen via den internationella byrån, inom den tidsfrist som fastställts av skiljedomstolen. Sökanden får besluta att betrakta sitt meddelande om skiljeförfarande enligt artikel I.4 som en inlaga, förutsatt att det också uppfyller villkoren i punkterna 2 och 3 i denna artikel.

2. Inlagan ska innehålla följande uppgifter:
 - a) Den information som anges i artikel I.4.3 b–f.
 - b) En redogörelse för de faktiska omständigheter som lagts fram till stöd för yrkandet.
 - c) De rättsliga argument som anförts till stöd för yrkandet.
3. Inlagan ska i möjligaste mån åtföljas av alla handlingar och andra bevis som sökanden tar upp eller hänvisa till dem. I de fall som avses i artikel 10.3 i protokollet ska inlagan i möjligaste mån också innehålla uppgifter om behovet av att hänskjuta ärendet till Europeiska unionens domstol.

ARTIKEL III.5

Svaromål

1. Svaranden ska sända svaromålet skriftligen till sökanden och till skiljedomstolen via den internationella byrån, inom den tidsfrist som fastställts av skiljedomstolen. Svaranden får besluta att betrakta svaret på det meddelande om skiljeförfarande som avses i artikel I.5 som ett svaromål, förutsatt att svaret på meddelandet om skiljeförfarande också uppfyller villkoren i punkt 2 i denna artikel.

2. Svaromålet ska innehålla svar på de punkter i inlagan som anges i enlighet med artikel III.4.2 a–c i detta tillägg. Det ska i möjligaste mån åtföljas av alla handlingar och andra bevis som svaranden nämner eller hänvisa till dem. I de fall som avses i artikel 10.3 i protokollet ska svaromålet i möjligaste mån också innehålla uppgifter om behovet av att hänskjuta ärendet till Europeiska unionens domstol.
3. I svaromålet, eller i ett senare skede av skiljeförfarandet om skiljedomstolen beslutar att omständigheterna motiverar en försening, får svaranden inge ett genkäromål förutsatt att skiljedomstolen är behörig att pröva frågan.
4. Artikel III.4.2 och III.4.3 ska tillämpas på ett genkäromål.

ARTIKEL III.6

Skiljedomshörighet

1. Skiljedomstolen ska avgöra om den är behörig på grundval av artikel 10.2 eller 11.2 i protokollet.
2. I de fall som avses i artikel 10.2 i protokollet ska skiljedomstolen ha mandat att pröva den tvistefråga som officiellt förts upp, för lösning, på gemensamma kommitténs dagordning i enlighet med artikel 10.1 i protokollet.

3. I de fall som avses i artikel 11.2 i protokollet ska den skiljedomstol som har prövat huvudmålet ha mandat att pröva proportionaliteten i de omtvistade kompensationsåtgärderna, inbegripet när dessa åtgärder helt eller delvis har vidtagits genom ett annat bilateralt avtal på de områden som rör den inre marknad där Schweiz deltar.
4. En invändning om rättegångshinder till följd av att skiljedomstolen inte är behörig ska göras senast i svaromålet eller, om det rör sig om ett genkärsmål, i svaret. Det faktum att en part har utsett en skiljeman eller deltagit i utnämningen ska inte frånta parten rätten att göra en sådan invändning om rättegångshinder. Invändningen om att tvisten skulle överskrida skiljedomstolens behörighet och därmed utgöra ett rättegångshinder ska göras så snart frågan som påstås leda till att behörigheten överskrids tas upp under skiljeförfarandet. Skiljedomstolen får under alla omständigheter bifalla en invändning om rättegångshinder som görs efter det att den fastställda tidsfristen har löpt ut, om den anser att förseningen berodde på ett giltigt skäl.
5. Skiljedomstolen får fatta ett avgörande om den invändning om rättegångshinder som avses i punkt 4 antingen genom att behandla den som en preliminär fråga eller genom avgörandet i saken.

ARTIKEL III.7

Andra skriftliga inlagor

Skiljedomstolen ska, efter att ha samrått med parterna, besluta vilka andra skriftliga inlagor utöver stämningsinlagan och svaromålet som parterna ska eller får inge och den ska fastställa tidsfristen för ingivandet av inlagorna.

ARTIKEL III.8

Tidsfrister

1. De tidsfrister som skiljedomstolen fastställer för översändande av de skriftliga handlingarna, inbegripet inlagan och svaromålet, får inte överstiga 90 dagar såvida inte parterna kommer överens om något annat.
2. Skiljedomstolen ska fatta sitt slutliga beslut inom 12 månader från den dag då den inrättades. Under exceptionella, särskilt svåra omständigheter får skiljedomstolen förlänga denna period med upp till ytterligare tre månader.
3. De tidsfrister som anges i punkterna 1 och 2 ska halveras
 - a) på sökandens eller svarandens begäran om skiljedomstolen, inom 30 dagar efter begäran och efter att ha hört den andra parten, beslutar att ärendet är brådskande. eller
 - b) om parterna är överens om detta.
4. I de fall som avses i artikel 11.2 i protokollet ska skiljedomstolen fatta sitt slutliga beslut inom sex månader från den dag då kompensationsåtgärderna anmälades i enlighet med artikel 11.1 i protokollet.

ARTIKEL III.9

Hänskjutna ärenden till Europeiska unionens domstol

1. Med tillämpning av artiklarna 7 och 10.3 i protokollet ska skiljedomstolen hänskjuta ärendet till Europeiska unionens domstol.

2. Skiljedomstolen kan när som helst under förfarandet hänskjuta ärendet till Europeiska unionens domstol, förutsatt att skiljedomstolen med tillräcklig exakthet kan fastställa de rättsliga och faktiska omständigheterna i målet och de rättsliga frågor som den ger upphov till.

Förfarandet vid skiljedomstolen ska tillfälligt avbrytas fram till dess att Europeiska unionens domstol har meddelat sitt avgörande.

3. Varje part får skicka en motiverad begäran till skiljedomstolen om hänskjutande till Europeiska unionens domstol. Skiljedomstolen ska avslå en sådan begäran om den anser att de villkor för hänskjutande till Europeiska unionens domstol som avses i punkt 1 inte är uppfyllda. Om skiljedomstolen avslår en parts begäran om hänskjutande till Europeiska unionens domstol ska den motivera sitt beslut i avgörandet i saken.

4. Skiljedomstolen ska hänskjuta ärendet till Europeiska unionens domstol genom ett tillkännagivande. Tillkännagivandet ska innehålla åtminstone följande uppgifter:

- a) En kortfattad beskrivning av tvisten.
- b) Unionens rättsakt eller rättsakter och/eller vilka bestämmelser i avtalet som ärendet avser.
- c) Begreppet unionsrätt som ska tolkas i enlighet med artikel 7.2 i protokollet.

Skiljedomstolen ska meddela parterna att ärendet hänskjutits till Europeiska unionens domstol.

5. Europeiska unionens domstol ska på motsvarande sätt tillämpa de interna förfaranderegler som är tillämpliga för dess utövande av sin behörighet att meddela förhandsavgöranden om tolkningen av fördragen och rättsakter som antagits av unionens institutioner, organ och byråer.

6. Ombud och advokater som är behöriga att företräda parterna i skiljedomstolen enligt artiklarna I.4, I.5, III.4 och III.5 ska vara behöriga att företräda parterna vid Europeiska unionens domstol.

ARTIKEL III.10

Interimistiska åtgärder

1. I de fall som avses i artikel 11.2 i protokollet får endera parten när som helst under skiljeförfarandet ansöka om interimistiska åtgärder som innebär att kompensationsåtgärderna tillfälligt avbryts.

2. Ansökningar enligt punkt 1 ska innehålla uppgifter om saken, de omständigheter som ställer krav på skyndsamhet och de grunder avseende faktiska och rättsliga omständigheter på vilka de interimistiska åtgärderna vid första påseendet framstår som befogade. Ansökningarna ska innehålla alla tillgängliga bevis och bevisuppgifter till stöd för att de interimistiska åtgärderna ska beviljas.

3. Den part som begär de interimistiska åtgärderna ska skicka sin ansökan skriftligen till den andra parten och till skiljedomstolen via den internationella byrån. Skiljedomstolen ska fastställa en kort tidsfrist inom vilken den andra parten får inkomma med skriftliga eller muntliga synpunkter.

4. Skiljedomstolen ska inom en månad från inlämnandet av den ansökan som avses i punkt 1 anta ett beslut om att tillfälligt avbryta de omtvistade kompensationsåtgärderna om följande villkor är uppfyllda:
- a) Skiljedomstolen är vid första påseendet övertygad om att det finns skäl att pröva det ärende som den part som begärt de interimistiska åtgärderna har anfört i sin ansökan.
 - b) Skiljedomstolen anser att den part som begär de interimistiska åtgärderna skulle lida allvarlig och irreparabel skada om inte kompensationsåtgärderna tillfälligt avbryts i avvaktan på dess slutliga beslut.
 - c) Den skada som den part som begär de interimistiska åtgärderna åsamkas genom en omedelbar tillämpning av de omtvistade kompensationsåtgärderna väger tyngre än intresset av en omedelbar och effektiv tillämpning av dessa åtgärder.
5. Det tillfälliga avbrott av förfarandet som avses i artikel III.9.2 andra stycket ska inte tillämpas på förfaranden enligt denna artikel.
6. Ett beslut som fattas av skiljedomstolen i enlighet med punkt 4 ska endast ha interimistisk verkan och det ska inte påverka skiljedomstolens avgörande i saken.
7. Det tillfälliga avbrottet ska upphöra när det slutliga beslutet enligt artikel 11.2 i protokollet fattas, såvida inte skiljedomstolens beslut i enlighet med punkt 4 i denna artikel fastställer ett tidigare datum för när det tillfälliga avbrottet ska upphöra.

8. Vid tillämpningen av denna artikel ska skiljedomstolen för att undvika tveksamheter när den beaktar intressena hos den part som begär de interimistiska åtgärderna respektive den andra partens intressen beakta intressena hos parternas enskilda och ekonomiska aktörer, men detta övervägande ska inte innebära att sådana enskilda personer eller ekonomiska aktörer ges talerätt inför skiljedomstolen.

ARTIKEL III.11

Bevis

1. Varje part ska lägga fram bevis för de faktiska omständigheter som ligger till grund för dess talan eller försvar.
2. Skiljedomstolen kan på begäran av en part eller på eget initiativ begära relevant information från parterna som den anser vara nödvändig och lämplig. Skiljedomstolen ska fastställa en tidsfrist inom vilken parterna ska besvara denna begäran.
3. Skiljedomstolen får på begäran av en part eller på eget initiativ begära all information från andra källor som den anser lämplig. Skiljedomstolen får också begära expertutlåtanden på det sätt den anser lämpligt och i förekommande fall på de villkor som parterna kommit överens om.
4. All information som skiljedomstolen inhämtar enligt denna artikel ska göras tillgänglig för parterna, och parterna får lämna synpunkter på denna information till skiljedomstolen.
5. Efter att ha inhämtat synpunkter från den andra parten ska skiljedomstolen vidta lämpliga åtgärder för att behandla eventuella frågor som tas upp av en part med avseende på skydd av personuppgifter, sekretess och berättigat intresse av konfidentiell behandling.

6. Skiljedomstolen ska vara domare när det gäller de framlagda bevisens tillåtlighet, relevans och styrka.

ARTIKEL III.12

Förhandlingar

1. När en förhandling ska äga rum ska skiljedomstolen, efter att ha samrått med parterna, i tillräckligt god tid i förväg underrätta parterna om datum, tid och plats för förhandlingen.
2. Förhandlingen ska vara offentlig om inte domstolen, när synnerliga skäl föreligger, på eget initiativ eller på begäran av parterna, bestämmer något annat.
3. Protokoll från varje förhandling ska upprättas och undertecknas av skiljedomstolens ordförande. Endast dessa protokoll är giltiga.
4. Skiljedomstolen får besluta att hålla förhandlingen virtuellt i enlighet med den internationella byråns praxis. Parterna ska i god tid informeras om denna praxis. I sådana fall ska punkt 1, i tillämpliga delar, och punkt 3 tillämpas.

ARTIKEL III.13

Underlåtenhet

1. Om sökanden utan att ange en godtagbar anledning inte har lämnat in sin inlaga inom den tidsfrist som fastställs i detta tillägg eller av skiljedomstolen ska skiljedomstolen besluta att skiljeförfarandet ska avslutas, såvida det inte finns olösta frågor som kan kräva ett avgörande och om skiljedomstolen anser det lämpligt.

Om svaranden utan att ange en godtagbar anledning inte har inkommit med sitt svar på meddelandet om skiljeförfarande eller sitt svaromål inom den tidsfrist som fastställs i detta tillägg eller av skiljedomstolen ska skiljedomstolen besluta att förfarandet ska fortsätta, utan att det ska anses att denna underlåtenhet i sig utgör ett godtagande av sökandens påståenden.

Andra stycket är också tillämpligt om sökanden underlåter att svara på ett genkärsmål.

2. Om en part som är vederbörligen sammankallad i enlighet med artikel III.12.1 inte inställer sig vid en förhandling, och inte anger en godtagbar anledning för sin underlåtenhet att göra detta, får skiljedomstolen fortsätta skiljeförfarandet.

3. Om en part som vederbörligen har uppmanats av skiljedomstolen att lägga fram ytterligare bevis underlåter att göra detta inom de fastställda tidsfristerna utan att ange en godtagbar anledning för sin underlåtenhet får skiljedomstolen fatta ett avgörande på grundval av de bevis som den förfogar över.

ARTIKEL III.14

Avslutande av förfarandet

1. Om det påvisas att parterna har haft rimliga möjligheter att framföra sina argument får skiljedomstolen förklara förfarandet avslutat.
2. Skiljedomstolen får på eget initiativ eller på begäran av en part, när som helst innan den har fattat sitt beslut, besluta att återuppta förfarandet om den anser det nödvändigt på grund av exceptionella omständigheter.

KAPITEL IV

BESLUT

ARTIKEL IV.1

Beslut

Skiljedomstolen ska sträva efter att fatta enhälliga beslut. Om det emellertid visar sig omöjligt att fatta ett enhälligt beslut ska skiljedomstolens beslut fattas av en majoritet av skiljemännen.

ARTIKEL IV.2

Formen hos och verkan av skiljedomstolens avgörande

1. Skiljedomstolen får fatta separata beslut i olika frågor vid olika tidpunkter.
2. Alla beslut ska utfärdas skriftligen och vara motiverade. De ska vara slutliga och bindande för parterna.
3. Skiljedomstolens beslut ska undertecknas av skiljemännen och innehålla uppgifter om den dag då det fattades och om platsen för skiljeförfarandet. En kopia av beslutet som undertecknats av skiljemännen ska överlämnas till parterna av den internationella byrån.
4. Den internationella byrån ska offentliggöra skiljedomstolens beslut.

När skiljedomstolens beslut offentliggörs ska den internationella byrån respektera relevanta regler om skydd av personuppgifter, sekretess och berättigat intresse av konfidentiell behandling.

De regler som avses i andra stycket ska vara identiska för alla bilaterala avtal på de områden av den inre marknaden som Schweiz deltar i samt för hälsoavtalet, avtalet om handel med jordbruksprodukter och avtalet om Schweiz regelbundna ekonomiska bidrag. Gemensamma kommittén ska anta och uppdatera dessa regler genom ett beslut för tillämpningen av avtalet.

5. Parterna ska utan dröjsmål rätta sig efter skiljedomstolens alla beslut.

6. I de fall som avses i artikel 10.2 i protokollet ska skiljedomstolen, efter att ha inhämtat parternas synpunkter, i avgörandet i saken fastställa en rimlig tidsfrist inom vilken parterna ska rätta sig efter dess beslut i enlighet med artikel 10.5 i protokollet, med beaktande av parternas interna förfaranden.

ARTIKEL IV.3

Tillämplig lag, tolkningsregler, medlare

1. Den tillämpliga lagen består av avtalet, de unionsrättsakter till vilka det hänvisas i avtalet samt alla andra rättsregler som är relevanta för tillämpningen av dessa instrument.
2. Skiljedomstolen ska fatta beslut i enlighet med de tolkningsregler som avses i artikel 7 i protokollet.
3. Om ett tvistlösningsorgan tidigare har fattat beslut om proportionaliteten hos kompensationsåtgärder enligt något av de andra bilaterala avtal som anges i artikel 11.1 i protokollet ska det vara bindande för skiljedomstolen.
4. Skiljedomstolen får inte fatta beslut som medlare eller i överensstämmelse med rätt och billighet (*ex aequo et bono*).

ARTIKEL IV.4

Ömsesidigt godtagbar lösning eller andra skäl till att avsluta förfarandet

1. Parterna får när som helst gemensamt komma överens om en lösning på tvisten. De ska gemensamt meddela skiljedomstolen varje sådan lösning. Om lösningen måste godkännas enligt relevanta inhemska förfaranden i någon av parterna ska det kravet anges i anmälan, och skiljedomsförfarandet tillfälligt avbrytas. Om det inte krävs något sådant godkännande, eller vid underrättelse om att de inhemska godkännandeförfarandena slutförts, ska skiljeförfarandet vara avslutat.
2. Om sökanden under förfarandet skriftligen underrättar skiljedomstolen om att den inte önskar fullfölja förfarandet, och om svaranden vid den tidpunkt då skiljedomstolen mottar underrättelsen ännu inte har vidtagit någon åtgärd i förfarandet, ska skiljedomstolen utfärda ett beslut i vilket det officiellt anges att förfarandet har avslutats. Skiljedomstolen ska besluta om kostnaderna, som ska bäras av sökanden, om detta framstår som motiverat på grund av den partens agerande.
3. Om skiljedomstolen innan den har fattat ett beslut drar slutsatsen att ett fortsatt förfarande har blivit meningslöst, eller omöjligt av andra skäl än de som avses i punkterna 1 och 2, ska den underrätta parterna om sin avsikt att utfärda ett beslut som avslutar förfarandet.

Första stycket är inte tillämpligt om det finns olösta frågor som kan kräva ett avgörande och om skiljedomstolen anser det lämpligt.

4. Skiljedomstolen ska överlämna en kopia till parterna av det beslut som avslutar skiljeförfarandet eller av det beslut som fattats genom överenskommelse mellan parterna, undertecknat av skiljemännen. Artikel IV.2.2–IV.2.5 ska tillämpas på skiljedomsbeslut som fattas genom överenskommelse mellan parterna.

ARTIKEL IV.5

Rättelse av skiljedomstolens avgörande

1. Inom 30 dagar från mottagandet av skiljedomstolens beslut får en part, genom att underrätta den andra parten och skiljedomstolen via den internationella byrån, begära att skiljedomstolen rättar eventuella räknfel, skriv- eller tryckfel eller andra fel eller utelämnanden av liknande slag i sitt avgörande. Om skiljedomstolen anser att begäran är motiverad ska den rätta detta inom 45 dagar från det att begäran mottagits. Begäran ska inte ha suspensiv verkan på den tidsfrist som anges i artikel IV.2.6.
2. Skiljedomstolen får på eget initiativ inom 30 dagar från det att den meddelat sitt beslut göra de rättelser som avses i punkt 1.
3. De rättelser som avses i punkt 1 i denna artikel ska göras skriftligen och utgöra en integrerad del av beslutet. Artikel IV.2.2–IV.2.5 ska tillämpas.

ARTIKEL IV.6

Skiljemännens arvoden

1. De avgifter som avses i artikel IV.7 ska vara rimliga med hänsyn till ärendets komplexitet, den tid som skiljemännen lagt ned på det och alla andra relevanta omständigheter.
2. En förteckning över den dagliga ersättningen och högsta och lägsta antal timmar ska upprättas, och vid behov uppdateras, och den ska vara gemensam för såväl alla bilaterala avtal på de områden som rör den inre marknaden som Schweiz deltar i som hälsoavtalet, avtalet om handel med jordbruksprodukter samt avtalet om Schweiz regelbundna ekonomiska bidrag. Gemensamma kommittén ska för tillämpningen av avtalet anta och uppdatera denna förteckning genom ett beslut.

ARTIKEL IV.7

Kostnader

1. Varje part ska bära sina egna kostnader och hälften av skiljedomstolens kostnader.
2. Skiljedomstolen ska ange sina kostnader i sitt avgörande i saken. Dessa kostnader får endast omfatta följande:
 - a) Skiljemännens arvoden, vilka ska anges separat för varje skiljeman och av skiljedomstolen själv i enlighet med artikel IV.6.
 - b) Resekostnader och andra omkostnader för skiljemännen,

c) Den internationella byråns arvoden och utgifter.

3. De kostnader som avses i punkt 2 ska vara rimliga med hänsyn till det belopp som tvisten gäller, tvistens komplexitet, den tid som skiljemännen och eventuella experter som utsetts av skiljedomstolen har lagt ned på den samt alla andra relevanta omständigheter.

ARTIKEL IV.8

Deposition av kostnader

1. När skiljeförfarandet inleds får den internationella byrån begära att parterna deponerar ett motsvarande belopp som ett förskott för de kostnader som avses i artikel IV.7.2.

2. Under skiljeförfarandet får den internationella byrån begära ytterligare depositioner från parterna utöver dem som avses i punkt 1.

3. Alla depositioner som parterna lämnar i enlighet med denna artikel ska betalas till den internationella byrån som ska använda den för att täcka de faktiska kostnaderna, och då särskilt de avgifter som betalas till skiljemännen och till den internationella byrån.

KAPITEL V

SLUTBESTÄMMELSER

ARTIKEL V.1

Ändringar

Gemensamma kommittén får genom beslut anta ändringar av detta tillägg.

PROTKOLL OM STATLIGT STÖD
TILL AVTALET MELLAN
EUROPEISKA GEMENSKAPEN
OCH SCHWEIZISKA EDSFÖRBUNDET
OM LUFTFART

EUROPEISKA UNIONEN, nedan kallad *unionen*,

å ena sidan, och

SCHWEIZISKA EDSFÖRBUNDET, nedan kallat *Schweiz*,

å andra sidan,

nedan var för sig kallade *avtalsslutande part* och tillsammans kallade *avtalsslutande parter*,

SOM SYFTAR till att stärka Schweiz och dess företags deltagande, och fördjupa det, på unionens inre marknad, i vilken Schweiz deltar på grundval avtalet mellan Europeiska gemenskapen och Schweiziska edsförbundet om luftfart, utfärdat i Luxemburg den 21 juni 1999 (nedan kallat *avtalet*),

SOM ERKÄNNER att en väl fungerande och homogen inre marknad där Schweiz deltar kräver lika konkurrensvillkor mellan schweiziska företag och företag i unionen på grundval av materiella regler och procedurregler som är likvärdiga med dem som gäller på den inre marknaden i fråga om statligt stöd,

SOM BEKRÄFTAR de avtalsslutande parternas självständighet och deras institutioners roll och befogenheter samt, när det gäller Schweiz, respekt för de principer som följer av landets konstitutionella ordning, inbegripet direktdemokrati, maktfördelning och federalism.

HÄRIGENOM ÖVERENSKOMS FÖLJANDE.

ARTIKEL 1

Mål

Syftet med detta protokoll är att säkerställa lika villkor för konkurrens mellan unionsföretag och schweiziska företag på de områden av den inre marknaden som omfattas av avtalet och att garantera en väl fungerande inre marknad genom att fastställa materiella regler och procedurregler för statligt stöd.

ARTIKEL 2

Förhållande till avtalet

1. Detta protokoll och dess bilagor ska utgöra en integrerad del av avtalet. De får inte ändra vare sig tillämpningsområdet eller målen för avtalet.
2. Artiklarna 13 och 14 i avtalet ska upphöra att gälla.
3. Artikel 12.2 i avtalet ska inte gälla vid tillämpningen av detta protokoll.

ARTIKEL 3

Statligt stöd

1. Om inget annat anges i avtalet ska allt stöd som beviljas av Schweiz eller av en medlemsstat i unionen, eller genom statliga resurser i någon som helst form, som snedvrider eller hotar att snedvrida konkurrensen genom att främja vissa företag eller produktion av vissa varor, i den mån det påverkar handeln mellan de avtalsslutande parterna inom ramen för detta avtal, anses vara oförenligt med den inre marknadens funktion.
2. Följande är förenligt med en väl fungerande inre marknad:
 - a) Stöd av social karaktär som ges till enskilda konsumenter, under förutsättning att stödet ges utan diskriminering med avseende på varornas ursprung.
 - b) Stöd för att avhjälpa skador som orsakats av naturkatastrofer eller andra exceptionella händelser.
 - c) De åtgärder som anges i avsnitt A i bilaga I.
3. Följande kan anses vara förenligt en väl fungerande inre marknad:
 - a) Stöd för att främja den ekonomiska utvecklingen i regioner där levnadsstandarden är onormalt låg eller där det råder allvarlig brist på sysselsättning.
 - b) Stöd för att främja genomförandet av ett viktigt projekt av gemensamt europeiskt intresse eller av gemensamt intresse för de avtalsslutande parterna eller för att avhjälpa en allvarlig störning i en av unionens medlemsstaters eller Schweiz ekonomi.

- c) Stöd för att underlätta utveckling av vissa näringsverksamheter eller vissa regioner, när det inte påverkar handeln i negativ riktning i en omfattning som strider mot de avtalsslutande parternas intressen.
- d) Stöd för att främja kultur och bevara kulturarvet, när det inte påverkar handeln och konkurrensen i en omfattning som strider mot de avtalsslutande parternas intresse.
- e) Se stödkategorier som anges i avsnitt B i bilaga I.

4. Stöd som beviljas i enlighet med avsnitt C i bilaga I ska anses vara förenligt med en väl fungerande inre marknad och undantas från anmälningsskyldigheten enligt artikel 4.

5. Stöd som beviljas företag som anförtrotts att tillhandahålla tjänster av allmänt ekonomiskt intresse eller som har karaktären av fiskala monopol ska vara underkastade reglerna i detta protokoll, i den mån tillämpningen av dessa regler inte rättsligt eller i praktiken hindrar att de särskilda uppgifter som tilldelats dem fullgörs. Utvecklingen av handeln får inte påverkas i en omfattning som skulle strida mot de avtalsslutande parternas intresse.

6. Denna del ska inte tillämpas på stöd om det belopp som beviljas ett enda företag för verksamheter som omfattas av detta avtal utgör stöd av mindre betydelse enligt avsnitt D i bilaga I.

7. Gemensamma kommittén får besluta om uppdateringar av avsnitten A och B i bilaga I genom att ange åtgärder som ska vara förenliga, eller kategorier av stöd som kan anses vara förenliga, med en väl fungerande inre marknad.

ARTIKEL 4

Tillsyn

1. Vid tillämpning av artikel 1 ska unionen, i enlighet med fördelningen av befogenheter mellan unionen och dess medlemsstater, och Schweiz, i enlighet med sin konstitutionella behörighetsordning, övervaka tillämpningen av reglerna om statligt stöd på sina respektive territorier i enlighet med detta protokoll.
2. För genomförandet av detta protokoll ska unionen upprätthålla ett system för övervakning av statligt stöd i enlighet med artiklarna 93, 106, 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, kompletterat med unionsrättsakter på området för statligt stöd och unionsrättsakter om statligt stöd inom transportsektorn vilka förtecknas i bilaga II, avsnitt A, punkt 1.
3. För genomförandet av detta protokoll ska Schweiz inom fem år efter detta protokolls ikraftträdande inrätta och upprätthålla ett system för övervakning av statligt stöd som alltid säkerställer att nivån på övervakningen och verkställigheten är likvärdig den i unionen, i enlighet med punkt 2, inbegripet följande:
 - a) En oberoende övervakningsmyndighet.
 - b) Förfaranden för att säkerställa övervakningsmyndighetens granskning av stödets förenlighet med en väl fungerande inre marknad, inbegripet följande:
 - i) Förhandsanmälningar av planerat stöd till övervakningsmyndigheten.
 - ii) Övervakningsmyndighetens bedömningar av anmält stöd och dess behörighet att granska icke anmält stöd.
 - iii) Bestridande, vid den behöriga rättsliga myndigheten och med suspensiv verkan från och med den tidpunkt då akten kan bestridas, stöd som övervakningsmyndigheten anser vara oförenligt med en väl fungerande inre marknad.
 - iv) Återkrav, inklusive ränta, av stöd som beviljats och befunnits vara oförenligt med en väl

fungerande inre marknad.

4. I enlighet med Schweiz konstitutionella behörighetsordning är punkt 3 b iii och iv inte tillämplig på akter som antas av den schweiziska förbunds församlingen eller det schweiziska förbundsrådet.

5. Om den schweiziska övervakningsmyndigheten inte kan bestrida stödet från den schweiziska förbunds församlingen eller det schweiziska förbundsrådet inför en rättslig myndighet, eftersom dess behörighet är begränsad enligt den schweiziska konstitutionen, ska den i alla specifika fall bestrida andra myndigheters tillämpning av detta stöd. Om den rättsliga myndigheten finner att stödet är oförenligt med en väl fungerande inre marknad ska de behöriga schweiziska rättsliga och administrativa myndigheterna beakta detta konstaterande vid bedömningen av huruvida stödet ska tillämpas i det mål som de har att avgöra.

ARTIKEL 5

Befintligt stöd

1. Artikel 4.3 b ska inte tillämpas på befintligt stöd, vilket även omfattar stödordningar och individuellt stöd.

2. Vid tillämpningen av detta protokoll ska befintligt stöd avse stöd som beviljats före detta protokolls ikraftträdande och inom fem år därefter.

3. Inom tolv månader från dagen för inrättandet av övervakningssystemet enligt artikel 4.3 ska övervakningsmyndigheten få en överblick över befintliga stödordningar som omfattas av detta avtal och som fortfarande är i kraft och göra en bedömning vid första påseendet av dessa stödordningar mot bakgrund av kriterierna i artikel 3.
4. Alla befintliga stödordningar i Schweiz ska fortlöpande granskas av övervakningsmyndigheten med avseende på deras förenlighet med en väl fungerande inre marknad enligt punkterna 5, 6 och 7.
5. Om övervakningsmyndigheten anser att en befintlig stödordning inte, eller inte längre, är förenlig med en väl fungerande inre marknad ska den underrätta de behöriga myndigheterna om skyldigheten att följa detta protokoll. Om en sådan stödordning ändras eller avslutas ska de behöriga myndigheterna underrätta övervakningsmyndigheten om detta.
6. Om övervakningsmyndigheten anser att de åtgärder som de behöriga myndigheterna vidtagit är lämpliga för att säkerställa att stödordningen är förenlig med en väl fungerande inre marknad ska den offentliggöra dessa åtgärder.
7. Trots punkt 1 i denna artikel ska övervakningsmyndigheten, om den anser att stödordningen fortfarande är oförenlig med en väl fungerande inre marknad, offentliggöra sin bedömning och bestrida tillämpningen av den stödordningen i alla specifika fall i enlighet med artikel 4.3 b iii och 4.5.
8. Om en befintlig stödordning ändras på ett sådant sätt att det påverkar stödets förenlighet med en väl fungerande inre marknad ska det, vid tillämpningen av detta protokoll, betraktas som nytt stöd och därför omfattas av artikel 4.3 b.

ARTIKEL 6

Öppenhet

1. De avtalsslutande parterna ska säkerställa öppenhet när det gäller stöd som beviljas på deras territorium. För unionens del ska öppenheten baseras på de materiella regler och procedurregler som gäller i unionen för statligt stöd inom ramen för avtalet. För Schweiz del ska öppenheten baseras på materiella regler och procedurregler som är likvärdiga med dem som gäller i unionen för statligt stöd inom ramen för avtalet.
2. Varje avtalsslutande part ska, med avseende på sitt territorium och om inte annat föreskrivs i detta protokoll, se till att följande offentliggörs:
 - a) Beviljat stöd.
 - b) Yttranden eller beslut från dess övervakningsmyndigheter.
 - c) Avgöranden från deras behöriga rättsliga myndigheter om stödets förenlighet med en väl fungerande inre marknad.
 - d) De riktlinjer och meddelanden som dess övervakningsmyndigheter tillämpar.

ARTIKEL 7

Former för samarbetet

1. De avtalsslutande parterna ska samarbeta och utbyta information om statligt stöd, i enlighet med sina respektive lagar och tillgängliga resurser.
2. För ett enhetligt genomförande, en enhetlig tillämpning och en enhetlig tolkning av de materiella reglerna om statligt stöd och en harmonisk utveckling av dessa ska
 - a) de avtalsslutande parterna samarbeta och samråda med varandra om de relevanta riktlinjer och meddelanden som avses i avsnitt B i bilaga II, och
 - b) de avtalsslutande parternas övervakningsmyndigheter ingå överenskommelser om ett regelbundet informationsutbyte, bland annat om konsekvenserna av tillämpningen av reglerna om befintligt stöd.

ARTIKEL 8

Samråd

1. På begäran av en avtalsslutande part ska de avtalsslutande parterna samråda, inom gemensamma kommittén, i frågor som rör genomförandet av detta protokoll.
2. Om något händer som berör en avtalsslutande parts väsentliga intressen och kan påverka tillämpningen av detta protokoll ska gemensamma kommittén, på begäran av en avtalsslutande part, sammanträda på lämplig hög nivå inom 30 dagar efter en sådan begäran för att diskutera frågan.

ARTIKEL 9

Införlivande av rättsakter

1. Trots vad som sägs i artikel 5 i det institutionella protokollet till avtalet mellan Europeiska gemenskapen och Schweiziska edsförbundet om luftfart (nedan kallat *det institutionella protokollet*), gäller vid tillämpning av artikel 3.4 och 3.6 och artikel 4.2 och 4.3, och för att garantera rättssäkerhet och enhetlig lagstiftning på de områden som rör den inre marknaden där Schweiz enligt detta avtal deltar, att Schweiz och unionen ska säkerställa att unionsrättsakter som antas inom de områden som omfattas av avsnitten C och D i bilaga I samt avsnitt A i bilaga II införlivas i de bilagorna så snabbt som möjligt efter deras antagande.
2. När unionen antar en rättsakt på det område som omfattas av avsnitten C och D i bilaga I eller avsnitt A i bilaga II ska den underrätta Schweiz om detta så snart som möjligt genom gemensamma kommittén. På någon av de avtalsslutande parternas begäran ska gemensamma kommittén diskutera frågan.
3. Gemensamma kommittén ska agera i enlighet med punkt 1 genom att så snart som möjligt anta ett beslut om ändring av avsnitten C och D i bilaga I samt avsnitt A i bilaga II, inbegripet nödvändiga anpassningar.
4. Om inte annat följer av artikel 6 i det institutionella protokollet ska gemensamma kommitténs beslut enligt punkt 3 i den artikeln träda i kraft omedelbart, men under inga omständigheter före den dag då motsvarande unionsrättsakt blir tillämplig i unionen.

ARTIKEL 10

Ikraftträdande

1. Detta protokoll ska ratificeras eller godkännas av de avtalsslutande parterna i enlighet med deras egna förfaranden. De avtalsslutande parterna ska underrätta varandra om att de interna förfaranden som är nödvändiga för detta protokolls ikraftträdande har slutförts.
2. Detta protokoll ska träda i kraft den första dagen i den andra månaden efter den sista underrättelsen om följande instrument:
 - a) Institutionellt protokoll till avtalet mellan Europeiska gemenskapen och dess medlemsstater, å ena sidan, och Schweiziska edsförbundet, å andra sidan, om fri rörlighet för personer.
 - b) Ändringsprotokoll till avtalet mellan Europeiska gemenskapen och dess medlemsstater, å ena sidan, och Schweiziska edsförbundet, å andra sidan, om fri rörlighet för personer.
 - c) Institutionellt protokoll till avtalet mellan Europeiska gemenskapen och Schweiziska edsförbundet om luftfart.
 - d) Ändringsprotokoll till avtalet mellan Europeiska gemenskapen och Schweiziska edsförbundet om luftfart.
 - e) Institutionellt protokoll till avtalet mellan Europeiska gemenskapen och Schweiziska edsförbundet om gods- och persontransporter på väg och järnväg.

- f) Ändringsprotokoll till avtalet mellan Europeiska gemenskapen och Schweiziska edsförbundet om gods- och persontransporter på väg och järnväg.
- g) Protokoll om statligt stöd till avtalet mellan Europeiska gemenskapen och Schweiziska edsförbundet om gods- och persontransporter på väg och järnväg.
- h) Ändringsprotokoll till avtalet mellan Europeiska gemenskapen och Schweiziska edsförbundet om handel med jordbruksprodukter.
- i) Institutionellt protokoll till avtalet mellan Europeiska gemenskapen och Schweiziska edsförbundet om ömsesidigt erkännande i samband med bedömning av överensstämmelse.
- j) Ändringsprotokoll till avtalet mellan Europeiska gemenskapen och Schweiziska edsförbundet om ömsesidigt erkännande i samband med bedömning av överensstämmelse.
- k) Avtal mellan Europeiska unionen och Schweiziska edsförbundet om Schweiz regelbundna ekonomiska bidrag för att minska de ekonomiska och sociala skillnaderna i Europeiska unionen.
- l) Avtal mellan Europeiska unionen och Europeiska atomenergigemenskapen, å ena sidan, och Schweiziska edsförbundet, å andra sidan, om Schweiziska edsförbundets deltagande i unionsprogram
- m) Avtal mellan Europeiska unionen och Schweiziska edsförbundet om villkoren för Schweiziska edsförbundets deltagande i Europeiska unionens rymdprogrambyrå.

ARTIKEL 11

Ändringar och uppsägning

1. Detta protokoll kan komma att ändras genom ömsesidig överenskommelse mellan de avtalsslutande parterna.
2. Om avtalet avslutas i enlighet med artikel 36.3 i avtalet ska detta protokoll upphöra att gälla på den dag det hänvisas till i artikel 36.4 i avtalet.
3. Om avtalet upphör att gälla ska de rättigheter och skyldigheter som enskilda och företag redan har förvärvat genom avtalet före den dag då avtalet upphör att gälla bevaras. De avtalsslutande parterna ska genom ömsesidig överenskommelse avgöra hur de rättigheter som är under förvärvande ska behandlas.

Utfärdat i [...], den [...], i två exemplar på bulgariska, danska, engelska, estniska, finska, franska, grekiska, iriska, italienska, kroatiska, lettiska, litauiska, maltesiska, nederländska, polska, portugisiska, rumänska, slovakiska, slovenska, spanska, svenska, tjeckiska, tyska och ungerska språken, vilka alla texter är lika giltiga.

TILL BEVIS HÄRPÅ har undertecknade, vederbörligen befullmäktigade, undertecknat detta protokoll.

[Underskrifter (med verkan, på alla 24 EU-språk: "För Europeiska unionen" och "För Schweiziska edsförbundet")]

UNDANTAG OCH FÖRTYDLIGANDEN

AVSNITT A

ÅTGÄRDER SOM ÄR FÖRENLIGA MED EN VÄL FUNGERANDE
INRE MARKNAD ENLIGT ARTIKEL 3.2 c

Följande befintliga schweiziska åtgärder ska vara förenliga med en väl fungerande inre marknad och inte omfattas av artikel 4.3 b:

[...].

AVSNITT B

KATEGORIER AV STÖD SOM KAN ANSES VARA FÖRENLIGA
MED EN VÄL FUNGERANDE INRE MARKNAD
ENLIGT ARTIKEL 3.3 e

Följande kategorier av stöd kan anses vara förenliga med en väl fungerande inre marknad:

[...].

AVSNITT C

GRUPPUNDANTAG ENLIGT ARTIKEL 3.4

Stöd ska anses vara förenligt med en väl fungerande inre marknad och undantas från anmälningsskyldigheten enligt artikel 4 om det beviljas i enlighet med de materiella villkor som anges i följande bestämmelser:

- (1) Kapitlen I och III i kommissionens förordning (EU) nr 651/2014 av den 17 juni 2014 genom vilken vissa kategorier av stöd förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget (EUT L 187, 26.6.2014, s. 1), senast ändrad genom kommissionens förordning (EU) 2023/1315 av den 23 juni 2023 (EUT L 167, 30.6.2023, s. 1).
- (2) Artiklarna 1–6 i kommissionens beslut av den 20 december 2011 om tillämpningen av artikel 106.2 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på statligt stöd i form av ersättning för allmännyttiga tjänster som beviljas vissa företag som fått i uppdrag att tillhandahålla tjänster av allmänt ekonomiskt intresse (EUT L 7, 11.1.2012, s. 3).

AVSNITT D

STÖD AV MINDRE BETYDELSE ENLIGT ARTIKEL 3.6

Stöd av mindre betydelse ska ha den betydelse det har i kommissionens förordning (EU) 2023/2831 av den 13 december 2023 om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse (EUT L, 2023/2831, 15.12.2023).

För stöd som beviljas företag som fått i uppdrag att tillhandahålla tjänster av allmänt ekonomiskt intresse ska stöd av mindre betydelse ha samma betydelse som i kommissionens förordning (EU) 2023/2832 av den 12 december 2023 om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse som beviljas företag som tillhandahåller tjänster av allmänt ekonomiskt intresse (EUT L, 2023/2832, 15.12.2023).

ALLMÄNNA OCH SEKTORSSPECIFIKA RÄTTSAKTER SOM ÄR TILLÄMPLIGA I
EUROPEISKA UNIONEN
OCH SOM DET HÄNVISAS TILL I ARTIKEL 4.2

AVSNITT A

ALLMÄNNA OCH SEKTORSSPECIFIKA RÄTTSAKTER

- (1) Vid tillämpning av detta protokoll och i enlighet med artikel 4.2 ska unionen tillämpa följande rättsakter:
- a) Rådets förordning (EU) 2015/1589 av den 13 juli 2015 om genomförandebestämmelser för artikel 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUT L 248, 24.9.2015, s. 9).
 - b) Kommissionens förordning (EG) nr 794/2004 av den 21 april 2004 om genomförande av rådets förordning (EU) 2015/1589 (EUT L 140, 30.4.2004, s. 1), senast ändrad genom kommissionens förordning (EU) 2016/2105 av den 1 december 2016 (EUT L 327, 2.12.2016, s. 19).
 - c) Kommissionens förordning (EU) nr 651/2014 av den 17 juni 2014 genom vilken vissa kategorier av stöd förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget (EUT L 187, 26.6.2014, s. 1), senast ändrad genom kommissionens förordning (EU) 2023/1315 av den 23 juni 2023 (EUT L 167, 30.6.2023, s. 1).

- d) Kommissionens beslut av den 20 december 2011 om tillämpningen av artikel 106.2 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på statligt stöd i form av ersättning för allmännyttiga tjänster som beviljas vissa företag som fått i uppdrag att tillhandahålla tjänster av allmänt ekonomiskt intresse (EUT L 7, 11.1.2012, s. 3).
 - e) Kommissionens förordning (EU) 2023/2831 av den 13 december 2023 om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse (EUT L, 2023/2831, 15.12.2023).
 - f) Kommissionens förordning (EU) 2023/2832 av den 13 december 2023 om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse som beviljas företag som tillhandahåller tjänster av allmänt ekonomiskt intresse (EUT L, 2023/2832, 15.12.2023).
 - g) Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1008/2008 av den 24 september 2008 om gemensamma regler för tillhandahållande av lufttrafik i gemenskapen (EUT L 293, 31.10.2008, s. 3).
- (2) Vid tillämpning av detta protokoll och i enlighet med artikel 4.3 ska Schweiz inrätta och upprätthålla ett system för övervakning av statligt stöd som alltid säkerställer att nivån på övervakningen och verkställigheten är likvärdig den i unionen, i enlighet med artikel 4.2 och punkt 1 i detta avsnitt.

AVSNITT B

EUROPEISKA KOMMISSIONENS RIKTLINJER, MEDDELANDEN OCH BESLUTSPRAXIS

- (1) Vid tillämpning av detta protokoll och i enlighet med artikel 4.3 ska den schweiziska övervakningsmyndigheten och de behöriga rättsliga myndigheterna i Schweiz ta vederbörlig hänsyn till och i möjligaste mån följa relevanta riktlinjer och meddelanden som är bindande för kommissionen samt dess beslutspraxis, för att säkerställa att nivån på övervakningen och verkställigheten är likvärdig den i unionen.
- (2) Kommissionen ska informera gemensamma kommittén om och offentliggöra de riktlinjer och meddelanden som den anser vara relevanta enligt detta avtal.
